

”Rajoitustoimenpiteitä tarvitaan, vaikkakin niitä ei oo koskaan mu- kava toteuttaa”

Sijaishuollon ohjaajien näkemyksiä lastensuojelun rajoitustoimenpiteistä etiikan näkökulmasta

Johanna Laamanen

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2021

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

LAAMANEN, JOHANNA:

"Rajoitustoimenpiteitä tarvitaan, vaikkakin niitä ei oo koskaan mukava toteuttaa"
Sijaishuollon ohjaajien näkemyksiä lastensuojelun rajoitustoimenpiteistä etiikan näkökulmasta

Opinnäytetyö 60 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Toukokuu 2021

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille erityistason lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ohjaajien käsityksiä ja kokemuksia rajoitustoimenpiteistä ammattietiikan näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena oli antaa mahdollisuus ohjaajille kertoa kokemuksistaan anonymisti. Tavoitteena oli saada tietoa, miten sijaishuollossa työskentelevät ohjaajat arvioivat rajoitustoimenpiteitä nuoren kasvun näkökulmasta, miten he tarkastelevat rajoitustoimenpiteitä ammattietiikan näkökulmasta sekä miten he kokevat eettisesti lain ja ihmisoikeuksien välisen rajan. Tavoitteena oli myös herättää keskustelua rajoitustoimenpiteistä eettisestä näkökulmasta ja lisätä tietoisuutta eettisistä ristiriidoista rajoitustoimenpiteissä. Opinnäytetyön viitekehys koostuu nuoren kasvusta sekä ammattietikasta. Tutkimus oli kvalitatiivinen, ja tuloksia analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Aineisto kerättiin viidellä anonymilla teemahaastattelulla kolmesta anonymista erityistason lastensuojeluyksiköstä.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden oikea käyttö on äärimmäisen tärkeää nuoren kasvun kannalta. Aina edes lainmukainen käyttö ei tue nuoren kasvua. Rajoitustoimenpiteillä ohjaajat kykenevät puuttumaan nuoren haitalliseen päihteiden käyttöön, rikoskierteeseen sekä väkivaltaiseen tai itsetuhoiseen käyttäytymiseen. Tulosten mukaan ohjaajat eivät kaipaa uusia rajoitustoimenpiteitä. Tutkimukseen osallistuneilla oli jaettu mielipide, että rajoitustoimenpiteillä ei rajoiteta ihmisoikeuksia. Tulokset ohjaajien yhdistämistä eettisistä ristiriidoista rajoitustoimenpiteisiin olivat epäjohdonmukaisia. Ohjaajat eivät yhdistäneet rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja niitä kysyttäessä, mutta silti he toivat eettisiä ristiriitoja esille haastatteluiden aikana.

Ohjaajien mukaan rajoitustoimenpiteet ovat tarpeellisia sijaishuollossa. Ne ovat aina osattava toteuttaa lainmukaisesti. Julkisesti käydyn keskustelun myötä on tarpeellista tuoda esille tietoa rajoitustoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja käyttämisestä. Opinnäytetyön kautta esiin nousi, että luvatta laitoksesta poistuneen nuoren palauttamiseen kaivataan kehittäviä toimenpiteitä.

Asiasanat: lastensuojelu, rajoitustoimenpiteet, sijaishuolto, nuoren kasvu, ammattietikka

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LAAMANEN, JOHANNA:

“Restraint Measures Are Needed Although They Are Never Comfortable to Implement”

Instructors Views from the Professional Ethics Perspective

Bachelor's thesis 60 pages, appendices 3 pages
May 2021

The purpose of the thesis was to present the perceptions and experiences of instructors working in special level child welfare institutions about restraint measures from the point of view of professional ethics. The aim of this thesis was to obtain information on how instructors working in foster care evaluate restraint measures from the perspective of young growth, how they view restraint measures from the perspective of professional ethics, and how they ethically perceive the boundary between law and human rights. The aim was also to stimulate discussion on restraint measures from an ethical perspective and to raise awareness of ethical contradictions in restrictive measures.

The study was qualitative. The data was analyzed by content analysis. The material was collected using theme interviews.

The results reveal that the correct use of the restraint measures stipulated in the Child Protection Act is extremely important for the growth of young people. With restraint measures, instructors can address the young person's harmful substance use, criminal spiral, and violent or suicidal behavior. Instructors do not associate ethical conflicts with restrictive measures, but the results suggest that such conflicts can be found.

Restraint measures are necessary in foster care. Further study is needed to examine how it could facilitate the return of young person who left the institutions without permission.

Key words: child protection, restraint measure, foster care, young growth, professional ethics

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	7
	2.1 Sijaishuolto.....	8
	2.2 Sijaishuollon laatukriteerit	10
3	LAITOSKASVATUKSEN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA AMMATTIETIIKKA	11
	3.1 Nuoren kasvu	11
	3.2 Ammattietiikka.....	13
4	RAJOITUSTOIMENPITEET SIJAISHUOLLON LAITOSHOIDOSSA ..	17
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET JA SELVITYKSET	24
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	25
	6.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	25
	6.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	26
	6.3 Aineiston analyysi	28
7	HAASTATTELUJEN TULOKSET	31
	7.1 Rajoitustoimenpiteet kasvun tukemisen näkökulmasta	31
	7.2 Ohjaajien kokemuksia ammattietiikan näkökulmasta	34
	7.3 Eettiset ristiriidat rajoitustoimenpiteissä	36
	7.4 Haastatteluissa muita esiin nousseita asioita	38
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
9	POHDINTA	47
	9.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	50
	9.2 Opinnäytetyön prosessi ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.....	52
	LÄHTEET	53
	LIITTEET	58
	Liite 1. Saatekirje	58
	Liite 2. Teemahaastattelupohja	59
	Liite 3. Suostumuslomake	60

1 JOHDANTO

Lastensuojelun tehtävänä on ennaltaehkäistä ongelmia, puuttua niihin aikaisessa vaiheessa sekä tukea lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Jos tässä ei olla onnistuttu, voidaan lapsi ottaa huostaan ja sijoittaa lastensuojelulaitokseen. Tämä opinnäytetyössä ollaan sijaishuollon kontekstissa.

Lapsella on omat oikeudet, joita turvaavat lastensuojelulaki, perustuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus. Toisaalta lastensuojelulaitoksissa käytetään julkista valtaa, mikä voi heikentää esimerkiksi itsemääräämisoikeutta. Lastensuojelussa näitä keinoja ovat rajoitustoimenpiteet. Ne ovat lastensuojelulaissa tarkasti määritelty. Lastensuojelussa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat työssään paljon tilanteita, joissa heillä on mahdollisuutena valita huonoista vaihtoehdoista vähiten huono. He joutuvat punnitsemaan päivittäisessä työssään vallankäytön ja ihmisoikeuksien välillä. Vai joutuvatko? Opinnäytetyöllä halutaan tutkia, miten ammattilaiset arvioivat rajoitustoimenpiteitä etiikan näkökulmasta.

Rajoitustoimenpiteet ja niiden käyttäminen tai käyttämättä jättäminen ovat erittäin ajankohtainen aihe. Mediassa on paljon kirjoitettu lastensuojelulaitosten tämän hetkisestä tilasta. Esimerkiksi niin sanottu Koskelan-surma joulukuussa 2020, jossa uhrina oli lastensuojelun asiakas, on edesauttanut tätä keskustelua. Yle on uutisoinut seuraavaa: ”Koskelan henkirikoksen uhri oli lastensuojelun asiakas ja se toi esiin alan kipupisteet – asiantuntija: Hatkassa olevia nuoria ei välttämättä etsi kukaan” (Kirsi 2020a), ”Alaikäiset syyllistyneet vakavaan väkivaltaan tänä syksynä poikkeuksellisen paljon – lastensuojeluun kaivataan lisää järeitä keinoja” (Kirsi 2020b) ja ””Tytöt tuovat lastenkotiin huumeita rintaliiveissä, pojat nivusissa” – lastensuojelun työntekijä vaatii parempia keinoja valvontaan” (Happonen 2021). Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa rajoitustoimenpiteiden kanssa työskenteleville ammattilaisille mahdollisuus kertoa kokemuksistaan. Tavoitteena on herättää keskustelua rajoitustoimenpiteistä eettisestä näkökulmasta. Tutkimus tehtiin haastattelemalla lastensuojelun erityistason laitoksissa työskenteleviä ammattilaisia.

Opinnäytetyön aihe valikoitui omasta kiinnostuksesta lastensuojeluun. Lyhyt työkokemukseni sijaishuollossa rajasi aiheen rajoitustoimenpiteisiin. Opinnäytetyössä niitä tarkastellaan myös eettisestä näkökulmasta. Ovatko ne aina lapsen edun mukaisia? Miten ammattilaiset perustelevat niiden käytön eettisesti itselleen?

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Opinnäytetyön kontekstina on lastensuojelu. Tarkennettuna lastensuojelun sijaishuolto lastensuojelulaitoksissa. Opinnäytetyössä tutkitaan erityistason lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ohjaajien kokemuksia rajoitustoimenpiteiden käytöstä ja niiden mahdollisista eettisistä ristiriidoista. Sosiaalialan ammattilaisen työhön sisältyy valtaa ja vallankäyttöä. Lastensuojelun rajoitustoimenpiteiden käyttö on vallankäyttöä, joka vaikuttaa eettisesti asiakkaan itsemääräämisoikeuteen. (Arki, arvot ja etiikka 2017, 32–33.)

Ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin Suomessa vuonna 1936. Vuotta myöhemmin se astui voimaan. Lastenkoteja oli Suomessa jo ennen ensimmäistä lastensuojelulakia. Lastenkoteja oli yli 200 kappaletta vuonna 1946. Vuoden 1936 lastensuojelulakiin oli kirjattu lasten oikeuksien turvaamisesta, mutta vielä silloin lain mukaan lasta ei tarvinnut kuulla. Lastensuojelulain uudistus tehtiin vasta vuonna 1983 ja se astui voimaan 1984. Tällä kertaa laissa korostettiin lapsen itsemääräämisoikeutta sekä lapsen edun huomioimista häntä koskevilla ratkaisuilla. (Ylikännö 2018, 24, 27–29.)

”Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (Lastensuojelulaki 2007). Lastensuojelulaki turvaa lapsen oikeudet. Suomen perustuslaissa on säädetty lapsen oikeuksista ja lisäksi Suomea sitovat Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Nämä velvoittavat asettamaan lapsen etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. (Lastensuojelu n.d.)

Vireille lastensuojelun asiakkuus tulee yleisimmin lastensuojeluilmoituksesta tai lapsen huoltajien tai lapsen omasta pyynnöstä. Vireille tulo voi tulla myös sitä kautta, että sosiaalityöntekijä on saanut asiakkaan muita asioita hoitaessaan tiedon lastensuojelun tarpeesta. Lastensuojelun asiakkuus ei ala vielä vireille tuloista. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, jos on tarpeen ryhtyä kiireellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin tai lapselle annetaan muita lastensuojelun palveluita tai palvelutarpeen arvioinnissa todetaan, että lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia. (Hiitola & Heinonen 2009, 3.)

Lastensuojelun tehtävänä on ennaltaehkäistä ongelmia sekä puuttua niihin varhaisessa vaiheessa. Lisäksi on tuettava vanhempia sekä muita lapsen kasvatuksesta vastaavia aikuisia. (Lastensuojelulaki 2007.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) tilastoraportista käy ilmi, että vuonna 2019 Suomessa oli 18 928 lasta, jotka olivat sijoitettu kodin ulkopuolelle. Lastensuojelun palvelujärjestelmään sisältyvät ennaltaehkäisy, lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Vastuu lastensuojelun järjestämisestä on kunnalla. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2021.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään nuoriin, jotka ovat sijaishuollossa.

2.1 Sijaishuolto

Kaikilla lapsilla on oikeus hyvään lapsuuteen sekä turvalliseen kasvuympäristöön. Ei ole itsestään selvää, että jokainen lapsi voi kokea tämän vanhempiensa kanssa. Joissakin tapauksissa on lapsen edun sekä hyvän lapsuuden kannalta järjestettävä asuminen sijaishuollossa, kodin ulkopuolella. (Saastamoinen 2016, 135.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan sekä tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaanottama lapsi. (Sijaishuolto 2020.) Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun lapsen tarpeen mukaiseen hoitoon (Sijaishuollon muodot 2020). Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempansa tai muun huoltajan hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. Sijaishuoltopaikan tulee vastata niihin ongelmiin, joita lapsella on ja tuettava lapsen oikeutta pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin. Jos lapsen sisaruksia on sijoitettuna, tulisi ensisijaisesti lapsi sijoittaa samaan sijaishuoltopaikkaan. (Räty 2019, 473–480.) Sijaishuolto voidaan nähdä osana julkista palvelujärjestelmää, jossa toteutetaan julkisen vallan tekemää väliintuloa eli huostaanottoa. Sijaishuoltoa järjestettäessä on ensisijaisesti tarkasteltava lapsen läheisten ihmisten mahdollisuutta ottaa lapsi asumaan kanssaan.

Laitoshuolto järjestetään vasta sitten, kun lapsen edun mukaista sijaishuoltoa ei voida järjestää riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. (Enroos 2016, 225–226.)

Kun perhehoito ei ole riittävää sijoituksen tarpeeseen, niin silloin päädytään laitossijoitukseen. Tällöin yleensä on kyseessä nuori, jonka taustalla on ongelmallista päihteidenkäyttöä, itsetuhoisuutta tai muuta haastavaa käytöstä. Lastensuojelulaitoksissa on mahdollista taata lapselle laadukas kasvuympäristö kellon ympäri sekä huomioida lapsi yksilöllisesti tarpeineen ja hänen elämäntilanteensa mukaisesti. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 11–13.) Häkkisen (2000, 108) mukaan osa sijoitetusta lapsista on niin traumatisoituneita, että lastensuojelulaitokselta edellytetään erityisiä valmiuksia. Lapset ovat eläneet turvattomissa oloissa ja maailmankuva on vääristynyt, jolloin turvallisen vuorovaikutussuhteen luominen on vaikeaa. Lastensuojelun laitoshoidossa oleville lapsille tulisi järjestää paremmat olot, kuin mitä heidän vanhempansa olisivat pystyneet heille järjestämään (Jackson & Martin 1998, 569). Hänninen (2011, 391) toteaa, että käyttäytymisen hallinnan muutokset tapahtuvat tavallisesti hiljalleen ajan mittaan. Lastensuojelulaitoksessa pystytään tarjoamaan turvallisempi ympäristö, kuin esimerkiksi sijaisvanhemmat kykenevät. Lisäksi siellä voidaan paremmin ottaa vastaan nuoren haastavaa käytöstä ja nuori saa ajan kanssa työstää ongelmiaan. (Anglin 2004, 184–185.) Häkkinen (2000, 114) kirjoittaa siitä, että lastensuojelulaitokseen sijoittaminen voi olla vanhempien helpompi hyväksyä, kuin esimerkiksi perhehoitoon sijoittaminen, koska laitos koetaan neutraalimpana ympäristönä, eikä synny niin sanottua kilpailutilannetta vanhemmuudesta.

Lastensuojelun rajoitustoimenpiteissä on kyse vallan käytöstä. Lastensuojelulaki määrittelee, että valtaa pitää käyttää vain lapsen edun mukaisesti (Lastensuojelulaki 2007). Lastensuojelulaitoksissa esiintyvällä vallankäytöllä on tarkoituksena tukea lapsen hyvinvointia sekä ajatella lapsen parasta. Raja lasta alistavan ja lapsen itsemääräämisoikeuden loukkaamiseen toimintaan ei ole aina selkeä. (Hoikkala 2015, 58). Lastensuojelulain (2007) mukaan rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon kannalta oltava perusteltu sekä tarkoitukseen sopiva. Laissa puhutaan kontrollin sijasta rajoitustoimenpiteiden käytöstä hoidollisena ja huollollisena toimenpiteenä. Hoikkalan (2015, 10) mukaan voimankäyttö-sanaa pyritään välttämään, koska lastensuojelulaitoksista pyritään tekemään mahdollisimman

kodinomaisia. Kasvatus- ja hoitosuhde koostuu luottamuksesta, avoimuudesta sekä kommunikaatiosta. Työntekijän on kuultava lasta sekä hänen tarpeitaan. (Pihlaja 2000, 138–141.) Kun työntekijä pystyy luomaan luottamussuhteen, niin on todennäköisempää, että lapsi voi puhua hänelle, mikäli kokee, että hänen itsemääräämistään on rikottu. Sosiaalialalla väliintulolla tavoitellaan muutosta asiakkaan tilanteeseen. Väliintulossa ammattilainen toimii muutoksen alkuun saattajana ja asiakas määrittyy objektiksi. Väliintulo saattaa loukata asiakkaan itsemääräämisoikeutta. (Raunio 2011, 125.)

2.2 Sijaishuollon laatukriteerit

Vuonna 2019 on laadittu sijaishuollon laatukriteerit. Kriteerit pohjautuvat osittain perus- ja ihmisoikeussäännöksiin ja lisäksi lastensuojelua määrittelevään lainsäädäntöön. Tästä syystä osa kriteereistä on velvoittavia. Lisäksi kriteereissä on suosituksia siitä, miten laadukasta sijaishuoltoa voidaan tuottaa. Kriteereissä on otettu huomioon sijoituksen eri vaiheet, sijoituspaikan valinnasta jälkihuoltoon. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.) Lastensuojelulaitoksessa lapsi kasvaa osana yhteisöä. Laatukriteereissä kuitenkin painotetaan sitä, että lapsi otetaan huomioon yksilönä ja tähdennetään lapsen yksilöllistä hyvinvointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Saastamoinen (2018) mainitsee, että lapsen sijaishuollon tulee olla lapsen huolenpidosta ja hyvinvoinnista huolehtivaa sekä samaan aikaan korjaava. Tällä hän tarkoittaa sitä, että sijaishuollon on oltava kokonaisvaltaista, koska lapsella, joka on sijoitettu saattaa olla taustalla traumaattinen tai lapsen hyvinvointia vaarantanut jakso elämässään. Sijaishuollon laatukriteerit sisältävät suosituksia hyvä laadun sijaishuollon tuottamisesta sekä järjestämisestä. Tärkeänä osana kriteereiden määrittelyssä on ollut se, mitä laadukas sijaishuolto on lapsen näkökannalta. Sijaishuollon laatukriteereitä on 12 ja ne sisältävät sijaishuoltopaikan valinnan, muuton sijaishuoltopaikkaan, arjen sijaishuoltopaikassa, sijaishuollon päättymisen ja dokumentoinnin. Arki sijaishuollossa sisältää seitsemän kriteeriä. Ne pitävät sisällään turvallisen kasvuympäristön, kasvuympäristön ilmapiirin, osallisuuden, yhteisöllisyyden, yhteydenpidon, itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen sekä opetuksen ja terveydenhuollon. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

3 LAITOSKASVATUKSEN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA AMMAT- TIETIIKKA

Nuoruus voidaan jakaa eri ikävuosien mukaan. Ikävuosia 12-14 kutsutaan varhaisnuoruudeksi, keskinuoruudeksi kutsutaan ikävuosia 15-17 ja ikävuosia 18-22 kutsutaan jälkinuoruudeksi. Varhaisnuoruuteen kuuluvat nopeat ja mittavat muutokset. Näitä ovat muun muassa tunteiden kuohunta, kehon muuttuminen ja irtautuminen vanhemmista, joka saattaa näyttäytyä riidanhaluisuutena tai vetäytymisenä. Nuoruuteen sisältyy seksuaalisuuden herääminen. Usein keskinuoruudessa suurin kuohunta on ohi. Nuori totuttelee uuteen kehoonsa ja ajattelu sekä tunne-elämä kehittyvät. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 186–187.)

3.1 Nuoren kasvu

Kaverisuhteilla on tärkeä merkitys nuoruudessa. Kavereilta nuori saa tukea sekä ymmärrystä ja niiden avulla hän pystyy irtautumaan vanhemmistaan. Nuori etsii omaa identiteettiään ja kyky empatiaan kasvaa. Kaverit ja heidän näkökulmansa alkavat olemaan tärkeämpiä kuin vanhempien näkökulmat. Nuorella on halu kuulua suurempaan ryhmään ja sen ryhmän arvot ovat tärkeitä. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 86–87.) Jos identiteetin rakentamisessa epäonnistuu, niin se voi näyttäytyä muun muassa eristäytymisenä tai epätoivona. Hankaluudet vuorokausirytmisissä ja nukkumisessa ovat yleisiä. Nuorella saattaa olla päihteiden kokeilua sekä käyttöä ja epäsosiaalista käyttäytymistä. Kaikki nuoret eivät etsi hyväksyntää kavereista, osa voi jättäytyä pois sosiaalisista kontakteista. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 187.)

Nuoren kasvua ja kehitystä tukevat, että hän saa itsenäistyä sekä samalla vastaanottaa rakkautta, ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Nuori tasapainoilee rajojen, vastuun ja vapauden välillä. Nuorta tulee tukea ja hän tarvitsee ympärilleen välittäviä aikuisia sekä hyvän kasvu ympäristön. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 15.) Nuori rakentaa itselleen uudenlaisen minäkäsityksen fyysisten ja sosiaalisten muutosten takia. Melko selkeällä ja pysyvällä minäkäsityksellä siitä, kuka olen ja mihin kuulun, tarkoitetaan omaa identiteettiä. Nuori omaksuu oman

identiteettinsä vähitellen, omien kokemustensa mukaan. Identiteetti muodostuu suhteessa muun muassa omiin fyysisiin ominaisuuksiin, kokemuksiin, läheisiin ihmissuhteisiin sekä kouluun. (Anttila ym. 2007, 139–144.)

Aikuisen tulisi hyväksyä nuori ja antaa hänelle turvaa, huolimatta siitä, mitä nuori on tehnyt. Jos nuori ei saa aikuiselta turvaa niin todennäköisesti hän etsii sitä muualta. Aikuisen tehtäviin kuuluu kuunnella nuorta ja osoittaa, että on käytettävissä. Nuori kokeilee rajojaan ja samalla kasvattajiensa rakkautta. Kasvattajan on tärkeää käydä läpi nuoren vääränlainen käytös, mutta samalla tehdä selväksi, että välittää ja hyväksyy nuoren. Nuorelle on hyvä kertoa, että rajoilla on tarkoitus luoda nuorelle turvaa. (Aaltonen ym. 2003, 153–154.)

Lastensuojelussa työ perustuu inhimillisiin kohtaamisiin ja yhteyksien rakentamiseen. Lastensuojelulaitoksessa asuva nuori tarvitsee yhtä lailla rakastavan ihmissuhteen ja asuinympäristön, johon sisältyy huolenpito, oppiminen, kuntoutus, eheytyminen, kehitys ja kasvu. Asuinympäristöön pyritään luomaan turvallinen ilmapiiri sekä yhteisö. (Heino 2009, 70–73.) Lapsen osallisuus lastensuojelussa voidaan ilmaista siten, että lapsi on itse määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa lastensuojelutyötä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Osallistuminen omien yhteisöjen kuten esimerkiksi perheen ja asuinympäristön toimintaan lisää ymmärrystä siitä, kuka olen ja mihin kuulun. Kasvun ja kehityksen yksi edellytys on osallisuus. Lastensuojelussa lapsen osallisuuden vahvistaminen kannalta lapsi tulee nähdä yksilönä. Lapsen tulisi tulla kuulluksi omissa asioissaan. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117, 124.)

Taskinen (2007, 19–20) kirjoittaa, että kasvattajien pitää huolehtia perushoidosta, johon sisältyy muun muassa ruoka, vaatetus, puhtaus sekä riittävä lepo. Hyvään kasvatukseen kuuluu ohjaus, vuorovaikutus, yhdessä oleminen ja tekeminen. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin. Lapsen tahtoa tulee kunnioittaa, vaikka hän tarvitsee aikuisen asettamia rajoja ja turvallisia sääntöjä. Lapsen on voitava ilmaista tunteitaan.

Lastensuojelulaitoksessa lapsen yksityisyyttä on kunnioitettava. Kasvatusvastuu huostaanotetusta lapsesta on julkisella vallalla. Samoin vastuu perusoikeuksien kunnioittamisesta sekä edistämisestä kuuluu julkiselle vallalle ja toimielimelle,

joka vastaa sosiaalihuollosta sekä sijoituspaikalle. Sijaishuollossa lapsella on oikeus suotuisiin ja lämpimiin ihmissuhteisiin, osoittaa omia tunteita, hyvään hoitoon sekä huolenpitoon, ruumiilliseen koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen. Sijaishuollon tarkoituksena on lapsen suojeleminen ja turvata mahdollisimman tavallinen lapsuus. Sijaishuolto ei ole rangaistus lapselle. Kasvatuksen tulee olla sijaishuollossa yleisesti hyväksyttävää, eli täyttää yhteiskunnan määrittelemät kriteerit kasvatukselle. Lapsen tulisi saada parempaa hoivaa ja huolenpitoa kuin lapsi olisi saanut ilman julkisen vallan puuttumista. Lastensuojelulaitoksilla voi olla kasvatuksen tueksi omia sääntöjä, mutta niiden on oltava linjassa lapsen iän ja kehitystason kanssa. Eivätkä säännöt oikeuta koskaan rajoitustoimenpiteiden käyttöön. Säännöillä on tarkoitus tukea turvallisuutta ja kehitystä. Sääntönä voi olla esimerkiksi kotiintuloaika. (Räty 2019, 575–578.)

3.2 Ammattietiikka

Ammattitaito perustuu ammatilliseen toimintaan. Ammattitaito koostuu koulutuksesta ja kokemuksella hankitusta pätevydestä. Asiantuntijuudella tarkoitetaan tietyn asian, aiheen tai alueen osaamisesta. Amatit, joissa asiantuntijuus perustuu pitkään akateemiseen koulutukseen ja laaja-alaiseen tietoperustaan kutsutaan professioiksi. Yksi profession tunnus on ammattieettinen koodisto, joka määrittelee ammatin arvoperusta sekä työn eettiset periaatteet. Eettinen osaaminen sisältyy ammatilliseen asiantuntijuuteen. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 9–12.) Ammattitaito ja ammattietiikka kytkeytyvät toisiinsa. Ammattietiikan perusta on hyvä ammattitaito. (Nummenmaa & Yli-Vakkuri 1996, 139.) Tarkasteltaessa ammattietiikan näkökulmasta näyttäytyy siltä, että ammattilaisen pitäisi kyetä arvioimaan eettisiä ongelmia yhteiskunnallisesta perspektiivistä. Ammatillisella asiantuntijalla on hänen asemaansa kuuluvia velvollisuuksia ja oikeuksia. Lisäksi asiantuntijaa velvoittavat ammattikunnan eettiset ohjeet sekä periaatteet. Nämä ohjeet ja periaatteet ovat osa hänen ammatti-identiteettiään. Ammattikunnan eettiset periaatteet kasvattavat yhtenäistä toimintaa ammattikunnassa ja se on ydin asiakkaiden yhdenmukaiselle kohtelulle. (Juujärvi ym. 2007, 123–124.)

Kun on tarpeen perustella yhteiskunnallista toimintaa, niin voidaan nojata yleiseen oikeustajuun. Usein ihmiset hyväksyvät, että julkinen valta valvoo lapsen kasvuoloja ja tarpeen vaatiessa korjaa ja tukee niissä. Lastensuojelun alaisuudessa tehtävät väliintulot perheisiin ovat oikeutettuja, koska ne vastaavat ihmisten oikeudentajua. Ammatillaiset, joilla on tieteellinen koulutus ovat tarpeellinen osa lastensuojelua, jossa vallankäyttöön on saatu hyväksyntä kansalaisilta, koska sillä tähdätään yhteiseen hyvään. (Hämäläinen 2011, 51–52.)

Sosiaalialalla työtä säätelee eri lait. Sosiaalialan ammatillisuus pohjautuu ammattietiikkaan. Ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus kuuluvat sosiaalialan keskeisiin eettisiin periaatteisiin. (Arki, arvot ja etiikka 2017, 7.) Lait määrittelevät mikä on oikein ja mikä väärin, mutta lait eivät määrittele sitä, mikä on eettisesti oikein ja väärin (Räikkä 1995, 9). Ammatteja ohjaavat eettiset periaatteet ilmaisevat asennetta, jota ammatti vaatii, vastuuta sekä tapaa, jolla työhön suhtaudutaan (Juujärvi ym. 2007, 54). Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa on määritelty ihmisoikeudet. Ihmisoikeudet koskevat kaikkia, myös lapsia. YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989 hyväksyttiin lapsen oikeuksien sopimus, jolla turvataan vielä erikseen lasten oikeudet. Sopimus on suomessa laintasoinen. (Lapsen oikeuksien sopimus turvaa lasten ihmisoikeudet n.d.) Lastensuojelun rajoitustoimenpiteillä puututaan lapsen perus- ja itsemääräämisoikeuksiin (Rajoitukset sijaishuollossa 2020). Sosiaalialalla työskentelevät ammattilaiset kohtaavat usein eettisiä kysymyksiä. Ne liittyvät tuen ja kontrollin erottamattomuuteen sekä julkisen vallan käyttöön. (Metteri & Hotari 2011, 69.)

Moraalilla käsitetään todellisia normeja ja arvoja sekä organisaatioita, jotka sisäistetään kulttuurisissa yhteyksissä. Etiikaksi taas käsitetään toisaalta moraalialaa koskevaa teoreettista mietiskelyä, toisaalta käytännön toimintaa. (Hoffmann, 1996, 7.) Moraali ja etiikka tarkoittavat ihmisen käsityksiä oikeasta ja väärästä. Etiikalla on sivumerkitys, se tarkoittaa pohdittua näkemystä oikeasta ja väärästä. Ominaista eettisille ongelmille on se, että niihin ei ole selkeää oikeaa vastausta. Ammatillaisen täytyy miettiä eri vaihtoehtojen perusteet asian puolesta ja vastaan. Ammatillaisen on kyettävä perustelemaan, miksi jokin vaihtoehto on parempi, kuin toinen. (Juujärvi ym. 2007, 13–24.) Sosiaalialan ammattilainen ei voi ennakkoon tietää, onko hänen ratkaisunsa oikea tai paras mahdollinen. Tämä luo

jatkuvaa eettistä pohdintaa, myös omasta toiminnasta. Ratkaisujen tekemättä jättäminen virheiden pelossa on epäeettisempää, kuin toimiminen. (Laitinen & Väyrynen 2011, 178.) Sosiaalialan tietoperustaan sekä arkeen kuuluvat tiiviisti eettiset kysymykset. Arjen työssä punnitaan esimerkiksi mikä on hyvää tai pahaa. Tällöin kyse on etiikasta, vaikka se voi olla tiedostamatonta. Pohtiessa hyvää tai pahaa, oikeaa tai väärää on huomioitava, että ei ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia, vaan niitä on aina mietittävä tilannekohtaisesti. (Raitakari & Juhila 2011, 189–190.)

Yhteiskunnan muuttuessa sosiaalialan ammattietiikan merkitys korostuu. Sosionomin eettiseen osaamiseen sisältyy asiakkaan ihmisarvon puolustaminen ja asiakkaan oikeus tehdä valintoja. Lisäksi sosionomin on arvioitava kriittisesti yhteiskunnallisia päätöksiä ja omaa toimintaa. (Arene 2017, 31.) Ammattieettisellä toiminnalla on tarkoituksena edistää ihmisten hyvinvointia ja oikeuksia (Juujärvi ym. 2007, 286). Kun asioita voidaan perustella eri näkökulmista, niin asia itsessään saa erilaisia merkityksiä sisällöltään. Perheen asioihin puututaan ja perustellaan se lapsen edulla. Lapsen etu voidaan perustella tässä tapauksessa hyvänä aikomuksena, velvoittavana tekona tai seurauksena. Näistä jokainen eri argumentointitapa on etiikan tutkimusalue. (Hämäläinen 2011, 63.)

Launis (2010, 136) kirjoittaa, että Gerald Dworkin on määritellyt paternalismin puuttumisena yksilön vapautteen, esimerkiksi ajatteluun, tahtoon tai toimintaan ja se yritetään oikeuttamaan nojaamalla henkilön omaan hyvään, hyvinvointiin, onnellisuuteen, tarpeisiin, arvoihin tai etuihin. Paternalismin ajatuksena on suojella yksilöä haitalta, jonka hän on joko tietoisesti tai tietämättään itselleen aiheuttamassa. Yhteiskunta, ammattikunta tai yksilö voi toteuttaa paternalismia. Paternalistinen sekaantuminen toisten asioihin on usein vastoin jotain moraaliperiaatetta tai oikeutta, kuten lupauksen pitämistä tai yleisimmin itsemääräämisoikeutta. Yhteiskunnan poliittisesta kulttuurista ja sen tilasta kertoo lasten ja nuorten käyttäytymisen hallinta. Suomessa on otettu runsaasti käyttöön käyttäytymisen hallinnan menetelmiä, kuten varhainen puuttuminen, puuttuminen poikkeavaan käytökseen matalalla kynnyksellä sekä valvontakameroiden lisääntynyt käyttö. (Hänninen 2011, 391–392.) Paternalismiksi määrittyy julkisen vallan toiminta, jolla vaikutetaan perheisiin. Laissa säädetty perheinterventio on paternalismia. Puuttu-

minen on oikeutettua vain, jos se täyttää lain kriteerit. Lastensuojelu on yhteiskunnan lakisääteinen toimintajärjestelmä, jolla on yleinen oikeutus. Eettisestä näkökulmasta lapsen edun puolesta tapahtuvaa interventiota voidaan pitää oikeutettuna, mutta se pitää toteuttaa lainmukaisesti. (Hämäläinen 2011, 52–54, 58.)

4 RAJOITUSTOIMENPITEET SIJAISHUOLLON LAITOSHOIDOSSA

Rajoitustoimenpiteiden säännöksillä on tarkoitus erottaa rajoitustoimenpiteet kasvatuksellisista rajoista ja kielloista. Kasvatuksellisia rajoja voi olla esimerkiksi kotiintuloajat. Kasvatuksellisilla rajoilla tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä. Rajoitustoimenpidettä käytettäessä on aina arvioitava sen välttämättömyys päämäärän saavuttamiseksi. (Saastamoinen 2010, 150–152.) Lastensuojelulaitosten työntekijöiden ja lasten välinen vuorovaikutus, henkilökunnan valta-asema sekä eettinen harkintakyky ovat merkittäviä rajoitustoimenpiteiden reunustavia tilannetekijöitä (Tarkkinen & Forsberg, 662).

Rajoitustoimenpiteitä voi kohdistaa vain laitoshuollossa olevaan lapseen, joka on huostaanotettu, kiireellisesti sijoitettu tai hallinto-oikeuden päätöksellä sijoitettu laitokseen. Poikkeuksena yhteydenpidon rajoitusta voidaan kohdistaa perhehoitoon edellä mainituilla tavoilla sijoitettuun lapseen. (Räty 2019, 569.) Rajoitustoimenpiteitä saa käyttää vain, mikäli rajoitus on lapsen edun mukaista. Sen on aina oltava oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden. Rajoituksen on oltava lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja sopiva. Rajoituksen käyttö on välttämätöntä lapsen oman tai muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen takia, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi tai merkittävän omaisuusvahingon estämiseksi. Rajoituksen on oltava oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden. Lapsen mielipide rajoituksesta on selvitettävä 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta. Sekä lisäksi muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia. (Lastensuojelulaki 2007.)

Rajoitussäännösten keskeinen tavoite on turvata oikeus turvalliseen ja laadukkaaseen hoivaan ja huolenpitoon kaikille sijaishuollossa asuville lapsille. Rajoitussäännöksillä varmistetaan se, että sijaishuollon aikana ei lapsen perus- ja ihmisoikeuksia rajoiteta mielivaltaisesti. (Saastamoinen 2018,7.) Rajoitustoimenpiteitä ovat yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus, henkilönkatsaus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen, lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito (Rajoitukset sijaishuollossa 2020).

Yhteydenpidon rajoittaminen

Lastensuojelulain (2007) mukaan lapselle on sijaishuollossa turvattava oikeus hänelle turvallisiin, tärkeisiin sekä läheisiin ihmissuhteisiin. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita läheisiä ihmisiä. Sijaishuoltopaikan henkilökunnan tulee tukea ja edistää lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisten henkilöiden kanssa.

Aina tulee arvioida, voidaanko rajoituksen tarkoitus saavuttaa jollain lievemällä keinolla ennen rajoituspäätöksen tekoa. Mikäli lapsen asiakassuunnitelmassa tai muulla tavoin ei ole pystytty sopimaan yhteydenpidosta voidaan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai hänelle muihin läheisiin ihmisiin rajoittaa, jos muun muassa yhteydenpidon katsotaan vaarantavan sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen tai yhteydenpito on vaaraksi esimerkiksi lapsen hengelle, terveydelle tai turvallisuudelle tai 12 vuotta täyttänyt lapsi itse vastustaa läheistensä yhteydenpitoa. Tämä koskee myös alle 12-vuotiasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan huomioida. (Saastamoinen 2018, 318–319.)

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Yhteydenpidon rajoittamista saa toteuttaa rajoittamalla lapsen oikeutta tavata läheisiä henkilöitä, rajoittamalla oikeutta pitää yhteyttä puhelimella tai muilla yhteydenpitovälineillä, lapselle osoitetun kirjeen tai muun viestin lukeminen ja pidättäminen tai rajoituksen ajaksi voidaan ottaa haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitovälineet tai rajoittaa niiden käyttöä. (Saastamoinen 2018, 326.)

Aineiden ja esineiden haltuunotto

Päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita, päihteidenkäyttöön soveltuvia välineitä tai aineet ja esineet, jotka ovat tarkoitettu lapsen itsensä tai muiden vahingoittamiseen tai aineet ja esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat lapsen itsensä tai muiden terveyden, hengen tai terveyden vaarantamiseen saadaan ottaa laitoksen haltuun. Sijaishuollon päättyessä laitoksen on palautettava haltuun otettu omaisuus lapselle, mikäli palauttamisesta tai hävittämisestä ei muussa laissa toisin säädetä. (Lastensuojelulaki 2007.) Jos lapsella on hallussaan varastettua tai toiselle henkilölle kuuluvaa omaisuutta, ei sijaishuoltopaikassa voida sitä ottaa haltuun, ellei edellä mainitut aineen tai esineen edellytykset

täyty. Varastetun omaisuuden tutkiminen ja selvittäminen kuuluu poliisille. (Saastamoinen 2018, 52–53.)

Tupakkalain (2016) mukaan ei alle 18-vuotias saa pitää hallussaan tupakkatuotetta tai nikotiinineestettä. Toisaalta, tupakkalaki ei sisällä säännöksiä, joiden mukaan lapselta voitaisiin ottaa tupakkatuotteet haltuun. Mikäli lapsella on hallussaan tupakkatuotteita, ne voidaan ottaa sijaishuollossa haltuun, mutta se ei ole velvoite. Tämän takia ei voida ryhtyä toimiin tupakkatuotteiden löytämiseksi. Jos tupakkatuotteet löytyvät muun syyn esimerkiksi henkilöntarkastuksen yhteydessä niin ne voidaan ottaa haltuun. (Räty 2019, 631.)

Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sitä, että tarkastetaan tai tutkitaan, mitä lapsella on vaatteissaan, muutoin yllään tai vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Edellytyksenä henkilöntarkastukselle on se, että sijaishuollon henkilökunnalla on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on päihtymistarkoitukseen tarkoitettua ainetta, päihteidenkäyttöön soveltuvia välineitä tai esineitä, jotka ovat tarkoitettu lapsen itsensä tai muiden vahingoittamiseen. Tästä syystä esimerkiksi varastetun tavaran etsimiseksi ei henkilöntarkastusta saa tehdä. (Saastamoinen 2018, 105–112.) Henkilöntarkastuksen piiriin kuuluvat myös esimerkiksi taskut, lompakko ja käsi- tai matkalaukku. Henkilöntarkastuksia ei voida tehdä rutiininomaisesti vaan aina on oltava yksilöllinen perusteltu epäily. Tällainen voi syntyä lapsen käytöksestä tai ilmoituksesta esimerkiksi muilta lapsilta tai viranomaisilta. (Räty 2019, 636–637.)

Henkilöntarkastuksen voi toteuttaa lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Jos erityisestä syystä ei muuta johdu, niin henkilöntarkastus toteutetaan kahden henkilön läsnä ollessa. Henkilöiden tulisi olla samaa sukupuolta lapsen kanssa. Tästä voidaan poiketa, mikäli tarkastuksen tekijä tai siinä läsnä oleva henkilö on terveydenhuollon ammattihenkilö, tai henkilöntarkastuksen suorittaminen on välittömästi välttämätöntä turvallisuuden varmistamiseksi. (Lastensuojelulaki 2007.)

Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastus voidaan tehdä, jos on perusteltu syy epäillä, että lapsi on käyttänyt päihteitä. Henkilönkatsastuksen tarkoituksena on selvittää lapsen mahdollinen päihteidenkäyttö. Henkilönkatsastus voi käsittää puhalluskokeen tai veri-, hius-, virtsa-, tai sylkinäytteen ottamisen. (Saastamoinen 2018, 121–125.) Henkilönkatsastuksen tavoitteena tulee aina olla lapsen auttaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapselle voidaan järjestää tarkoituksenmukaista, riittävää ja oikea-aikaista hoitoa ja huolenpitoa. (Räty 2019, 639.)

Henkilönkatsastus saadaan toteuttaa samoin, kuten aiemmassa mainitun henkilöntarkastuksen toteuttavat henkilöt. Lastensuojelulain (2007) mukaan verinäytteen saa ottaa ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilö. Jos lapsi kiistää positiivisen tuloksen, tulee se lähettää asianmukaisesti tarkistettavaksi (Räty 2019, 641).

Omaisuuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Lastensuojelulain (2007) mukaan saadaan lapsen omaisuus tai hänen käytössään olevat tilat tarkastaa, jos on perusteltua epäillä, että lapsella on hallussaan päihtymistarkoitukseen tarkoitettuja ainetta, päihteidenkäyttöön soveltuvia välineitä tai esineitä, jotka ovat tarkoitettu lapsen itsensä tai muiden vahingoittamiseen tai lapsen olinpaikka on sijaishuollon tarkoituksen toteuttamiseksi kiireellisesti selvitettävä. Jos on perusteltua epäillä, että lapselle osoitettu kirje tai muu luottamuksellinen lähetys sisältää päihtymistarkoitukseen tarkoitettua ainetta, päihteidenkäyttöön soveltuvia välineitä tai esineitä, jotka ovat tarkoitettu lapsen itsensä tai muiden vahingoittamiseen, niin saadaan lähetysten sisältö tarkastaa, kuitenkin lukematta kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on oikeus tehdä päätös viestin tai lähetysten luovuttamatta jättämisestä lapselle. Tällöin on perustellusti arvioitu, että viestin tai lähetysten sisältö vaarantaa lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä. Jos tällainen lähetys saapuu sijaishuoltoon, on se välittömästi toimitettava vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Sijaishuoltoon henkilökunnalla ei edelleenkään ole oikeutta viestin lukemiseen. Vastaava sosiaalityöntekijä saa lukea kirjeen tai muun luottamuksellisen viestin,

jos sen epäillään vaarantavan esimerkiksi lapsen turvallisuutta ja kehitystä. Vies-tin lukeminen arvioidaan aina yksittäistapauksena. (Räty 2019, 647.)

Kiinnipitäminen

Kiinnipidon tarkoituksena on aina oltava lapsen rauhoittuminen. Kiinnipito voi-daan toteuttaa, jos lapsi on sekava tai uhkaava ja todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipito on välttämätöntä lapsen itsensä tai muiden hengen, terveyden tai turvallisuuden vuoksi tai merkittävän omaisuuden vahingoittamisen estämiseksi. (Saastamoinen 2018, 192.) Räty (2019, 649) toteaa, että kiinnipidon on aina oltava puolustettavaa, kun huomioidaan lapsen käyttäytyminen ja tilanne kokonaisuutena. Kiinnipidon tulee aina olla hoidollista ja huollollista ja se on lo-petettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Lisäksi kiinnipitoon voi sisältyä myös lapsen siirtäminen. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kiinnipito on aina viimeinen keino saada lapsi rauhoittumaan. Sitä ennen on yri-tettävä muut lievemmat keinot, kuten esimerkiksi keskustelu. (Saastamoinen 2018, 190–191.)

Liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisvapautta saadaan rajoittaa, mikäli se on lapsen edun mukaista ja lapsen huollon kannalta välttämätöntä. Liikkumisvapautta saadaan rajoittaa, jos lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sen perusteella, että lapsi on vaarantanut vakavasti terveyttään esimerkiksi päihteillä tai muulla käyttäytymisellään tai jos lapsi käyttäytyy edellä mainitulla tavalla lastensuojelulaitoksessa tai lapsen suo-jelemiseksi häntä itseään kohtaan vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä. Lastensuojelulaitoksen henkilökunta saa määrätä korkeintaan seitsemän vuoro-kautta kestävästä rajoittamisesta. Lapsen vastaava sosiaalityöntekijä saa mää-rätä korkeintaan 30 vuorokautta kestävä rajoituksen. (Lastensuojelulaki 2007.) Liikkumisvapautta ei saa rajoittaa pidempään, kuin lapsen hoito ja kasvatusta edel-lyttävät. Rajoitus on lopetettava heti, kun se ei ole enää välttämätöntä. (Räty 2019, 654.)

Jos lapsi jatkuvasti karkaa sijaishuoltopaikasta, voidaan liikkumisvapautta rajoit-taa, koska tällöin kiinnittyminen sijaishuoltopaikkaan ja hyvän suhteen luominen

henkilökunnan kanssa on lähes mahdotonta. Lisäksi tämä aiheuttaa koulunkäynnin laiminlyöntiä. (Saastamoinen 2018, 216.)

Räty (2019, 656–657) kirjoittaa, että Liikkumisvapauden aikana on turvattava lapsen koulunkäynti sekä mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi harrastustoiminta ja retkille osallistuminen. Liikkumisvapauden rajoittaminen voidaan toteuttaa niin, että lapsi saa poistua lastensuojelulaitoksen alueelta vain sijaishuollon henkilökunnan kanssa.

Jos lapsi karkaa sijaishuoltoapaikasta tai jättää palaamatta sinne sovitun poistumisen jälkeen, on sijaishuoltoapaikassa ryhdyttävä viipymättä etsimään lasta ja arvioitava keinoja, joilla lapsi saataisiin palautettua sijaishuoltoapaikkaan. Sijaishuoltoapaikan on ilmoitettava asiasta lapsen vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai sosiaalipäivystykseen. Huomioitavaa on se, että lapsen etsintää ja kuljetusta takaisin sijaishuoltoapaikkaan ei saa toteuttaa ostopalveluna. Kuljetuksen tekee sijaishuoltoapaikan henkilökunta tai esimerkiksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu viranomainen. Sijaishuoltoapaikan henkilökunnalla ei ole oikeutta käyttää rajoitustoimenpiteitä laitoksen alueen ulkopuolella, kuten esimerkiksi kiinnipitoa lapsen siirtämiseksi autoon. Poikkeuksena on mahdollista tehdä autossa lapselle henkilöntarkastus ja automatkalla lyhytaikainen kiinnipito. (Räty 2019, 667.)

Eristäminen ja erityinen huolenpito

Jos lapsi on käyttäytymisensä perusteella vaaraksi itselleen tai muille tai eristäminen on muutoin välttämätöntä lapsen terveyden, hengen tai turvallisuuden kannalta, niin lapsi saadaan eristää muista sijaishuoltoapaikan lapsista. Eristäminen tulee lopettaa heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Eristäminen saa jatkua maksimissaan 12 tuntia tai siitä tarvitsee tehdä uusi päätös. (Lastensuojelulaki 2007.) Lapsen on käyttäytyttävä vaaraksi itselleen tai muille, jotta eristystä voidaan toteuttaa. Pelkästään vaaran uhka ei ole riittävä syy eristykselle, eli esimerkiksi lapsen päihtymys, sekavuus tai äänekkyyys eivät ole perusteita eristämiseksi. (Räty 2019, 681.) Eristämisen tarkoituksena on suojella lasta itseltään tai muita lapsia sijaishuoltoapaikassa tai sen henkilökuntaa. Eristäminen ei saa olla rangaistustoimenpide tai kurinpitomenetelmä. (Saastamoinen 2018, 242.) Kun eristys toteutetaan, on samalla määrättävä, kuka huolehtii lapsen turvallisuudesta. Eristäminen

on toteutettava niin, että lapsi saa sen aikana riittävän huolenpidon, hoidon ja mahdollisuuden keskustella hoitajan kanssa. (Lastensuojelulaki 2007.)

Erityisellä huolenpidolla tarkoitetaan lapsen erityistä moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa. Erityistä huolenpitoa voidaan toteuttaa 12 vuotta täyttäneelle lapselle. (Räty 2019, 689–690.) Erityisen huolenpidon tarkoituksena on poikkeuksellisen voimakkaasti oireilevan lapsen yksilöllinen auttaminen. Erityisen huolenpidon on oltava hoidollista. Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää ainoastaan lastensuojelulaitoksessa, jossa on sen järjestämiseksi terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat. (Saastamoinen 2018, 262–265.)

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA SELVITYKSET

Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia koskien lastensuojelun sijaishuollon rajoitustoimenpiteitä on runsaasti. Tutkimuksia on sekä nuorten että työntekijöiden näkökulmista toteutettuna. Rajoitustoimenpiteitä on tutkittu muun muassa rajojen, vallankäytön, hoidon ja tilastoiden näkökannoilta. Lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ohjaajien näkemystä rajoitustoimenpiteistä ammattieettisestä näkökulmasta ei ole tuotu esiin.

Maria Korkka (2019) on tutkinut Tampereen yliopistossa pro gradu -tutkielmissaan lastensuojelulaitosten ohjaajien näkemyksiä rajoittamisesta ja rajoitustoimenpiteiden käyttöön liittyen. Korkka sai tutkimuksessaan selville, että ohjaajilla ei ole tarvittavia työkaluja vastata työn haastavuuteen. Korkan tulosten perusteella ohjaajat kokevat, että rajoitustoimenpiteiden käyttäminen tällä hetkellä on vaikeaa.

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportista (2020, 16–18) käy ilmi, että pidempiaikaista psykiatrista hoitoa ei ole riittävästi tarjolla. Tämä on ollut syynä myös EHO-jaksoille (erityisen huolenpidon jaksoille). Samasta raportista ilmenee, että erilaisia sijaishuoltopaikkoja ei ole tarpeeksi saatavilla. Esimerkiksi päihkeitä käyttävän lapsen tarpeisiin ei pystytä riittävästi vastaamaan.

Aiemmat tutkimukset nostivat esiin lastensuojelulaitoksissa olevia haasteita ja autoivat pohtimaan niitä, vaikka aivan vastaavaa näkökulmaa ei tutkimuksissa ollutkaan. Tutkimusten lähdeluettelot nostivat esiin luotettavia lähteitä, jolloin aiheeseen pystyi perehtymään syvällisemmin sekä laajemmin.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Teemahaastattelut tehtiin erityistason lastensuojelulaitoksissa työskenteleville ammattilaisille. Haastateltavat sekä heidän työpaikkansa jäävät anonyymeiksi.

6.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tarkoituksena opinnäytetyössä on selvittää sijaishuollossa työskentelevien ohjaajien käsityksiä ja kokemuksia rajoitustoimenpiteistä ammattietiikan näkökulmasta. Tarkoituksena on antaa mahdollisuus lastensuojelun erityistason laitosten työntekijöille kertoa kokemuksistaan anonyymisti.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada tietoa siitä, miten sijaishuollossa työskentelevät ohjaajat arvioivat rajoitustoimenpiteitä nuoren kasvun näkökulmasta ja miten he tarkastelevat rajoitustoimenpiteitä oman ammattietiikan kautta sekä miten ohjaajat kokevat eettisesti lain ja ihmisoikeuksien välisen rajan. Lisäksi tavoitteena on herättää keskustelua rajoitustoimenpiteistä eettisestä näkökulmasta ja lisätä tietoisuutta rajoitustoimenpiteiden eettisistä ristiriidoista.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten ohjaajat arvioivat rajoitustoimenpiteitä nuoren kasvun tukemisen näkökulmasta?
2. Miten ohjaajat arvioivat kokemuksiaan ammattietiikan näkökulmasta?
3. Millaisia eettisiä ristiriitoja ohjaajat yhdistävät rajoitustoimenpiteisiin?

6.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan kuvata sanoilla pehmeä, ymmärtävä sekä ihmistutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 23). Kvalitatiivisella tutkimuksella havainnoidaan sosiaalista ja ihmisten välistä merkitysten maailmaa. Merkitykset näytetään suhteina sekä niistä koostuvista merkityskokonaisuuksina. (Vilkkä 2021.) Kanasen (2017, 36) mukaan merkityksillä tarkoitetaan sitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät maailman. Kvalitatiivinen tutkimus antaa mahdollisuuden oivaltaa ilmiöitä. Tutkija ja tutkittava ovat yhteydessä toisiinsa laadullisessa tutkimuksessa. Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä selvittää lastensuojelun erityistason laitoksissa työskentelevien ammattilaisten käsityksiä ja kokemuksia sijaishuollon rajoitustoimenpiteistä ammattietiikan näkökulmasta.

Tutkittaessa ihmisten hahmottamista ja jäsentämistä eri asioista aineiston on oltava tekstiä. Tällä tavalla vastaajien äänet tulevat esille, ei tutkijan antamat valmiit vastausvaihtoehdot. (Alasuutari 2007, 83.) Vilkkä (2021) kirjoittaa, että teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastatteluun kootaan merkittävät aiheet tai teemat tutkimusongelmasta, jotka olisi tarkasteltava tutkimushaastattelussa. Se, missä järjestyksessä teemat haastattelun aikana käsitellään, on toissijaista. Pääasia on, että haastateltava pystyy ilmaisemaan oman näkemyksensä. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi, koska haastattelun teemat eli aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelussa ei kysymysten muoto eikä järjestys tarvitse olla kaikille haastateltavilla sama. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48.)

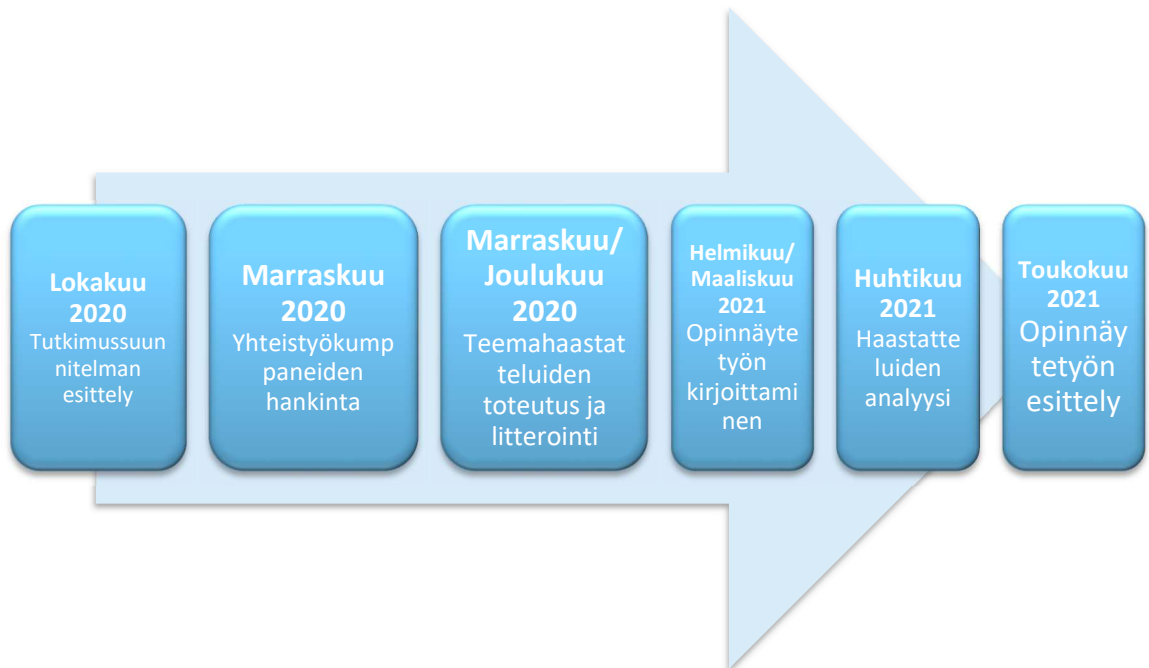
Opinnäytetyössä tehtiin yksi niin sanottu testihaastattelu. Tämän avulla pystyttiin testaamaan teemoja ja tarkentavia kysymyksiä sekä saatiin viitteellistä tietoa haastattelujen kestosta. Testihaastattelu osoittautui tärkeäksi osaksi, koska sen avulla kysymysten muotoilua pystyttiin parantamaan ja selkiyttämään. Testihaastateltava löytyi sosiaaliseen mediaan laitetun ilmoituksen kautta, jossa haettiin vapaaehtoista testaamaan teemahaastattelun runkoa. Ilmoitus julkaistiin sellaisella sivustolla, että oli mahdollista tavoittaa lastensuojelussa työskenteleviä hen-

kilöitä. Haastatteluun valitaan henkilöitä, jotka edustavat tiettyä ryhmää. Tutkimuksen tarkoitus rajaa nämä ryhmät. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 83.) Opinnäytetyössä haastateltaviksi valikoituivat lastensuojelun erityistason laitoksissa työskentelevät ammattilaiset. Erityistason laitokset siksi, että näin olisi todennäköisempää tavoittaa sellaisia henkilöitä, jotka ovat työssään rajoitustoimenpiteitä käyttäneet. Rajoitustoimenpiteiden käytöstä ei ole saatavilla kansallista ajantasaista ja määrällistä tietoa (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, 14).

Aluksi kartoitettiin Pirkanmaan alueella toimivia erityistason lastensuojelulaitoksia ja niitä lähestyttiin sähköpostitse. Sähköpostiviestin pohjaa (liite 1) muokattiin sopivammaksi kutakin laitosta ajatellen. Osa laitosten johtajista vastasi nopeasti, kun taas osa kieltäytyi ja osa jätti vastaamatta kokonaan, vaikka heitä yritettiin tavoittaa uudelleenkin. Haastattelija ei joka kerta pyrkimyksistä huolimatta onnistu saamaan myönteistä vastausta. Usein toistuva syy kieltäytymiselle on kiire. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 88.) Opinnäytetyössä sähköposteja lähetettiin 10 kappaletta. Kolme jätti vastaamatta, neljä kieltäytyi ja kolme lastensuojelulaitosta vastasi myöntävästi.

Sopivien yhteistyökumppaneiden löydyttyä sovittiin haastatteluille ajat ja paikat. Haastatteluja tehtiin yhteensä viisi. Haastateltavat olivat ohjaajia. Yksi haastateltavista työskenteli vastaavana ohjaajana. Haastateltavat olivat työskennelleet ohjaajina keskiarvoltaan 3,7 vuotta. Nuorin haastateltavista oli 24-vuotias ja vanhin 39-vuotias. Haastateltavista kolme oli ammatiltaan sosionomeja, yksi lähihoitaja sekä yksi yhteisöpedagogi. Kaikki haastattelut kestivät noin tunnin. Teemahaastattelun runko (liite 2) toimitettiin haastateltaville etukäteen. Haastattelija oli valmistautunut siihen, että tapaa haastateltavat heidän työpaikoillaan. Tila, jossa haastattelu tehdään, tulisi olla rauhallinen sekä haastateltavalle turvallinen. Teemahaastattelussa haastattelijan ja haastateltavan välillä tulisi olla hyvä keskinäinen kommunikointi. Tärkeää on myös se, että haastattelu pystytään suorittamaan mahdollisimman häiriöttömästi. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 74.) Haastattelut tallennettiin nauhurilla sekä älypuhelimella. Kahdella laitteella siitä syystä, jos jostain syystä toiseen tulisi vika kesken haastattelun. Haastattelija litteroi haastattelut heti haastattelujen jälkeen, jolloin ne olivat vielä hyvin muistissa. Opinnäytetyö-

sopimukset toimitettiin lastensuojelulaitosten johtajille ja lisäksi jokainen haastatettava allekirjoitti suostumuslomakkeen (liite 3). Kuviossa 1 on kuvattu opinnäytetyöprosessin aikataulu sekä eteneminen.

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessin aikataulu ja eteneminen.

6.3 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on kytkentöjä teoriaan. Teoria voi toimia tukena, mutta analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Analyysin tekemiseen tulee keskittyä perusteellisesti, koska analysointi on haastavaa ja se on vähiten opastettu osuus tutkimusprosessissa. Usein laadullisessa tutkimuksessa aineisto on antoisa ja se sisältää paljon mielenkiintoisia asioita. Tyypillisesti siitä löytyy sellaista, mitä tutkija ei osannut odottaa. Juuri aineiston suuri määrä tekee analyysivaiheesta kiinnostavan, mutta samalla se vaatii paljon työtä. (Puusa 2020.) Opinnäytetyössä litteroitua aineistoa kertyi 35 sivua.

Laadullisen tutkimuksen aineiston tarkasteluun soveltuu sisällönanalyysi (Puusa 2020). Aineisto saadaan tiivistettyyn ja selkeään muotoon sisällönanalyysillä.

Selkeästä aineistosta tehdään johtopäätöksiä ilmiöstä, jota tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Sisällönanalyysi tehdään siksi, että aineisto saadaan järjestettyä tiiviiksi ja selkeäksi, mutta siitä ei hävitetä sen keskeistä tietoa aineistosta. Aineistosta on pakko tiivistää, koska muuten se on liian hajanaista. (Puusa 2020.) Sisällönanalyysillä analysoidaan dokumentteja. Dokumenteiksi luokitellaan lähes kaikki kirjalliseen muotoon tehdyt materiaalit. Näitä voivat olla esimerkiksi päiväkirjat, kirjeet, haastattelut ja keskustelut. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Analyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn (Puusa 2020).

Opinnäytetyössä haastattelut litteroitiin sanasta sanaan Word-tiedostoon. Tiedosto oli sekä tietokoneella, että tulostetussa muodossa. Tulostettua paperiversiota käytiin lävitse useita kertoja ja aineistosta alleviivattiin eri värisillä tusseilla tutkimuksen kannalta oleelliset asiat. Oleellisia asioita tämän tutkimuksen kannalta oli rajoitustoimenpiteisiin, nuoren kasvuun ja etiikkaan liittyvät vastaukset. Alkuperäisen aineiston redusointi eli pelkistäminen tarkoittaa sitä, että tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat karsitaan pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Tämän tutkimuksen kannalta epäoleellisia asioita olivat muun muassa haastatteluvaiheiden nimeämät koulutukset rajoitustoimenpiteiden käyttöön, kiinnipito tapahtuman kuvaus, eri ammattikuntien työvälitteet, sosiaalialan sopivuus eri ihmisille, pohdintaa vanhempien kanssa tehtävästä työstä, joka ei liittynyt rajoitustoimenpiteisiin tai nuoren kasvuun, ja ohjaajien omaan henkilökohtaiseen elämään liittyvät asiat. Lopulta materiaalista karsittua epäoleellista asiaa tutkimuksen kannalta oli vähän.

Opinnäytetyössä alkuperäiset ilmaukset pelkistettiin. Pelkistetyt ilmaukset jaoteltiin ja niistä tehtiin alaluokkia ja yläluokkia. Laadullisen tutkimuksen analysoinnissa liittyy yhteen analyysi sekä synteesi. Eli aineisto jaotellaan osiin valitun menetelmän mukaan. Tämän jälkeen tutkija tekee aineiston perusteella synteesejä ja kokoaa aineiston uudelleen sekä tekee tästä johtopäätöksiä, jotka esitellään raportissa. Analyysiin liittyy osien analysointia ja synteisien tekemistä niistä. Analyysivaiheessa aineistoa eritellään, tiivistetään sekä luokitellaan. Synteessin tarkoituksena on esittää kokonaiskuva aineistosta. Käytännön työhön sisältyy monia eri vaiheita, kuten esimerkiksi tutustuminen aineistoon, sen pelkistäminen ja kategorisointi sekä tulkinta. Analyysiprosessi sisältää useita vaiheita ja ne

esiintyvät samaan aikaan, jolloin tulkintaa tapahtuu jatkuvasti. (Puusa 2020.)
Taulukossa 1 on esitetty päättelyn etenemistä analyysivaiheessa.

TAULUKKO 1. Päättelyn etenemistä analyysissa.

Alkuperäinen	Pelkistetty	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
"tarvii olla niin hirvittämän tarkka sen suhteen, että miten niihin rajoitustoimenpiteisiin päädytään, nimenomaan miten se nuori siinä huomioidaan ja myös se miten se toteutetaan ja miten se kirjataan."	Rajoitustoimenpide pitää olla tehty oikein.	Tieto rajoitustoimenpiteiden käytöstä.	Rajoitukset lastensuojelulaissa.	Lakiin perustuvat säännöt.
"se on toki sen lapsen oikeus että on tarkkaan dokumentoitu mitä on tapahtunut ja siinä on useamman ihmisen nimet ja se että hän tietää ne ja että se rajoitustoimenpide on oikein tehty ja siihen on ollut oikeus."	Rajoitustoimenpide on oikein tehty ja dokumentoitu.			
"sitten tehty ne rajoitustoimenpiteet aina sillai asiakasta kunnioittaen ja se tilanne käydään läpi ja se lapsen osallisuus siinä toteutuu ja emmää ehkä koe että meillä olis edes nuoret itse sitä tuonut että joku on epäoikeudenmukainen tai epäeettinen."	Rajoitustoimenpide tehdään oikein asiakasta kunnioittaen.			
"meiän tavote on asettua totakai aikuisen asemaan, ottaa vastuu nuorten asioista mutta samalla kohdata nuori tasavertaisena, rajoitustilanteessa on tasapainoilua miten pystyy pitämään sen tasavertaisuuden eikä asettumaan siinä ylemmäs."	Rajoitustoimenpiteessä kohdataan asiakas tasavertaisena.			
"se ihan oikein on että se rajoitustoimenpide tehdään niinku asianmukaisen prosessin, laillisen prosessin kautta ja kun jonkun perusoikeuksiin puututaan että silloin se on oltava näin."	Rajoitustoimenpide pitää tehdä oikein.			
"työntekijän täytyy tällä alalla olla semmonen mikä oikeesti tavallaan pitää sitä rajoitustoimenpidettä tietyllä tavalla vastenmielisenä niin silloin homma myös toimii niin että niitä ei turhaan käytetä rajoitustoimenpiteitä että silloin vain kun on oikeesti tarvetta."	Rajoitustoimenpide tehdään syystä.			

7 HAASTATTELUJEN TULOKSET

Kaikki haastateltavat työskentelivät lastensuojelun erityistason laitoksissa. Haastatteluihin osallistui viisi ohjaajaa, kolmesta eri laitoksesta. Opinnäytetyössä on käytetty kohtalaisen paljon haastateltavien sitaatteja, koska tarkoituksena on saada ohjaajien ääni kuuluville.

7.1 Rajoitustoimenpiteet kasvun tukemisen näkökulmasta

Haastatteluissa tuli ilmi, että ohjaajat kokivat rajoitustoimenpiteet tarpeelliseksi lastensuojelulaitoksissa, joissa tehdään kasvatustyötä. Heidän tarvitsee puuttua, auttaa sekä turvata nuoren kasvua. Haastateltavien mukaan rajoitustoimenpiteet ovat nuoren turvallisen kasvun perusta ja niillä pystytään puuttumaan nuoren sen hetkisessä elämässä oleviin ongelmakohtiin. Ohjaajien haastatteluissa nousi esille kasvuympäristön turvaaminen. Tarvittaessa voidaan rajoitustoimenpiteillä rajoittaa, puuttua tai turvata nuorta, vaikkakin he kokivat, että rajoitustoimenpiteitä ei ole mukava toteuttaa, eikä niitä mielellään tekisi, mutta joskus on pakko. Lastensuojelulain (2007) tarkoituksena on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön. Rajoitustoimenpiteiden oikea käyttö turvaa myös muita laitoksessa asuvia nuoria.

Rajoitustoimenpiteellä pystytään turvaamaan niissä semmosessa ääritilanteessa, missä se nuori käyttäytyy itseään tai muita vahingoittavasti, niin rajaamaan ja turvaamaan se olemisen kaikille.

Jos meillä on tossa kiinnipito, ehkästään väkivaltatilanteen syntyminen tai lopetetaan väkivaltainen käytös niin onhan se myös näille muille nuorille viestiä, että täällä on turvallista, että ne aikuiset oikeesti huolehtii siitä.

Haastateltavat arvioivat, että rajoitustoimenpiteellä voidaan pysäyttää tilanne. Rajoitustoimenpiteellä tehty pysäyttäminen voi olla suuri apu kasvun ja kehityksen turvaamiseen. Pysäyttäminen tukee nuoren kasvua. Haastateltavat kertoivat, että ei ole muita keinoja, joilla estää liikkumista tai väkivallantekoa, kuin rajoitustoimenpiteet. Lisäksi rajoitustoimenpiteillä pystytään puuttumaan sen hetkisiin

ongelmiin ja epäkohtiin, kuten yhteydenpito haitallisiin kontakteihin tai päihteiden käyttöön.

*ei oo muita keinoja sitten vaikka estää jonkun liikkumista tai väkival-
lantekoo kun puuttumalla rajoitustoimenpiteillä niihin perusoikeuk-
siin.*

*pystytään puuttumaan sillä hetkellä oleviin ongelmiin ja epäkohtiin,
jotka on usein päihteet tai haitalliset kontaktit muihin ihmisiin ja täm-
möset ihmiset siis mistä on jonkinlaista haittaa tai vaaraa, esimerkiksi
päihteiden parissa tai mitä nyt kuvitella saattaa.*

Ohjaajat yhdistivät rajoitustoimenpiteisiin interventio ajattelun. He tarkoittivat sitä, että nuori saadaan pysähtymään ja pohtimaan omaa tilannettaan sekä omaa suhdettaan päihteidenkäyttöön. Haastatteluissa kävi ilmi, että interventio ajattelu sopii hyvin, kun halutaan keskeyttää vakava päihteidenkäyttö tai rikoskierre, mutta aina edes rajoitustoimenpiteet eivät auta.

*Jos liikkumisvapaudenrajoitus jostakin syystä niin vaikka nuori tekee
tuolla rikoksia, käyttää päihteitä saahaan se ainakin hetkellisesti
siinä katkastua se haitallinen toiminta ja sitten käy näitä asioista läpi
sen nuoren kanssa siinä rajoituksen aikana ja aina se ei oo riittäny
mutta kyllä tuloksiakin niillä saahaan. Eli tukee nuoren kasvua.*

*se itsetuhoisen päihteidenkäyttämisen katkaseminenkaan rajoitus-
toimenpiteellä kun katotaan hänen elämäänsä vaikka puoli vuotta
eteenpäin ei se välttämättä huonona asiana näyttäydy, että se päih-
teidenkäyttö on saatu katkaistua. Eikä siihen välttämättä yks rajoitus-
toimenpide riitä, mutta se jos se saadaan hetkellisesti poikki, niin se-
kin on aika paljon joidenkin kohdalla.*

Haastatteluissa tuli ilmi, että ohjaajat näkivät rajoitustoimenpiteiden tukevan nuoren kasvua myös siltä kannalta, että rajoitustoimenpiteet opettavat nuorille heidän omista oikeuksistaan ja he oppivat osalliseksi omiin asioihinsa. Kun rajoitustoimenpiteet tehdään oikein, niin niillä pystytään takaamaan nuoren tai lapsen oikeudet sekä tukemaan kasvua.

*Rajoitustoimenpiteet tukevat nuoren kasvua, kun oppii omista oi-
keuksistaan ja tota kyllä ne sillä tavalla tietysti aina lapsen ja nuoren
etu niinkun että niitä sitten käytetään että siinä on niinku toimittu oi-
kein ja asianmukaisesti dokumentoitu.*

Haastateltavat kertoivat milloin he arvioivat, että rajoitustoimenpiteet eivät tue nuoren kasvua. Haastatteluista kävi ilmi monessa eri asiayhteydessä, että mikäli rajoitustoimenpiteitä ei ole toteutettu oikealla tavalla tai niitä käytetään väärin tai mielivaltaisesti, niin silloin ne eivät tue nuoren kasvua. Lisäksi haastateltavat arvioivat haittoina sen, että rajoitustoimenpiteet voivat aiheuttaa nuorella masennusta, suuttumusta, luoda toivottomuutta tai lisätä aggressiota. Seulojen antaminen voi aiheuttaa ahdistusta. Ohjaajat arvioivat myös sitä, että rajoitustoimenpiteiden käyttäminen voi aiheuttaa luottamuksen vähentämistä nuoren ja ohjaajan välillä. Tämä johtuu siitä, että nuori kokee, että häneen ei uskota tai luoteta.

Jos asettaa rajoitustoimenpiteitä ja ne on liian tiukkoja tai ne kestää liian kauan niin se voi vaan muuttaa nuoret passiiviseksi, jopa vihasemmaksi ja sen takia se onkin hirveen tarkkaa se rajoitustoimenpiteiden oikea-aikaisuus ja se että kuinka tiukkoja ne on, että aina pitäis mennä sen lievimmän mahdollisen keinon kautta.

tehdään esimerkiksi seuloja ja nuori sanoo, että hän ei oo mitään nyt käyttänyt ja se pitää paikkaansa niin hänelle tulee siitä semmonen epäluottamus olo

rajoitustoimenpiteillä ei voi kasvattaa, ne ei tue sen nuoren kasvua jos niitä käytetään sellasena kasvatustoimenpiteenä. Jos ei tehä mitään muuta, kun rajoitetaan vaan jos ei oo mitään muuta taitoo tai keinoja tai motivaatioo tai halua niin sitten jos pelkästään niitä käytäis niin silloin ne ei tue nuoren kasvua, mutta silloinhan niitä just nimenomaan käytettäis väärin.

Ohjaajat toivat ilmi sen, että lastensuojelulaitosten kodinomainen arki kärsii rajoitustoimenpiteistä, koska rajoitustoimenpiteet korostavat laitosmaisuuksia ja näin ollen rajoitustoimenpiteet vaikuttavat negatiivisesti nuoren kasvuun ja kehitykseen. Haastatteluista nousi esille se, että kasvatuksellisia keinoja ohjaajilla on aika vähän käytössään ja usein tarvitaan rajoitustoimenpide, joka nosti esille sen, että kasvatusta saattaa näyttäytyä vain pelkinä rajoitustoimenpiteinä.

jollain on yön yli puhelin ja siihen vaaditaan rajoitustoimenpide, kun se ei vaikka pitäis hänellä olla yön yli, jos siellä on sellasta tapahtumaa mikä ei tue sen lapsen niinku kasvua ja kehitystä.

pelottaa aina se, että lapselle tulee sellanen kuva et se kasvatusta on semmosta niinku tämmösten rajoituspäätösten myötä sitten hoidettavaa asiaa, kun mitään niinku hirveen vähän on nytten tavallaan oikeuksia tehä pelkällä kasvatuksellisella päätöksellä mitään

rajoitustoimenpiteet vaikuttaa kasvatukseen tietysti sillä tavalla, että suurinta osaa tämmösisistä kasvatuksellisista metodeista tai käytännöistä nyt ei voi sit käyttää ilman sitä rajoitustoimenpidettä

7.2 Ohjaajien kokemuksia ammattietiikan näkökulmasta

Ohjaajat toivat haastatteluissa ilmi, että jos rajoitustoimenpiteitä jouduttaisiin käyttämään jatkuvasti, niin olisi se heille itselleen peili. Silloin tulisi miettiä, että tekevätkö he kaikki muut asiat, toimenpiteet ja menetelmät rajoitustoimenpiteiden ulkopuolella oikein. Tulosten mukaan rajoitustoimenpiteitä tulisi käyttää vain silloin, kun se oikeasti on välttämätöntä. Vastauksissa oli yhtenäistä se, että rajoitustoimenpiteitä tehtäessä on huomioitava nuoren itsemääräämisoikeus ja sen kunnioittaminen.

kun mennään tälläisiin rajoitustoimenpiteisiin jotka kuitenkin aina jollainlailla kajoaa sinne ihmisoikeuksiin että, kuinka isoista asioista on kyse ja siinä justiinsa mun mielestä nousee esiin se kuinka tärkeää on rajoitustoimenpiteitä käyttäessä mennä pilkulleen sen mukaan niinku mitä on siinä hyvää kohtelua koskevassa suunnitelmassa, laissa ja niinku eettisesti

rajoitustoimenpiteiden pitää aina sillalalla olla, että siinä ei puututa toisen siihen syvimpiin ihmisoikeuksiin, uskontoon, ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen, mihinkään semmoseen ja myös se että jokaisella on se itsemääräämisoikeus.

Haastateltavat painottivat sitä, että on erittäin tärkeää, että kaikki rajoitustoimenpiteisiin osallistuvat ovat koulutettuja käyttämään niitä. Tämä korostui varsinkin, kun he puhuivat rajoitustoimenpiteenä kiinnipidosta. Haastateltavat pitivät hyvänä sitä, että työnantajat ovat järjestäneet heille koulutuksia.

kauheen tärkeää, että siihen koulutetaan ja aina jokainen, joka osallistuu fyysiseen rajottamiseen olis niinku tosi kartalla ja pätevä tekemään sitä on sellanen juttu omalle moraalille ja myös ammattietikalle. Koskemattomuus on hirvittävän tärkeä niin siinä tottakai joudutaan rikkomaan sitä. Varmasti varmistetaan, että jokainen osaa esimerkiksi liikkeet oikein.

Haastatteluista tuli ilmi, että ohjaajat eivät kokeneet rajoitustoimenpiteiden soti-
van heidän omaa ammattietiikkaansa vastaan. Mikäli rajoitustoimenpiteitä käy-
tettäisiin väärin perustein tai jos niitä käytettäisiin rangaistuksena, niin silloin ne
sotisivat ammattietiikkaa vastaan.

*Rajoitustoimenpiteet ei sodi omaa ammattietiikkaa vastaan ja ne ei
myöskään sodi ihmisoikeuksia vastaan.*

*jos rajoitustoimenpiteitä tekis väärin perustein tai jos niitä käyttäis
rangaistuksena tai jos niinku joku työryhmässä käyttäis niitä jotenkin
väärin perustein tai sellasena mielivaltasena niin sit varmasti siitä tu-
lis todella vahvaa ammattieettistä ristiriitaa.*

*jos joku kasvattaa rajoitustoimenpiteiden kautta niin se ei ole onnis-
tunutta lastensuojelutyötä ja se on tottakai kaikilla moraalilla ja etii-
kalla ja laillakin väärin*

Haastatteluissa nousi esille, että haastateltavat kokivat, että oikein toteutettuna
rajoitustoimenpiteillä ei rajoiteta ihmisoikeuksia. Tulosten mukaan rajoitustoimen-
piteillä puututaan enemmänkin ihmisen perusoikeuksiin.

*en mää nää sitä sillai ihmisoikeus kysymyksenä mutta perusoikeuk-
siin tietysti kajoamista se on.*

*rajoitustoimenpiteillä ei minun mielestä ihmisoikeuksia rajata, että
niillä rajataan perusoikeuksia ja ihmisoikeuksiin kuuluu se, että jos
ihminen ei pysty kantamaan vastuuta täysin tekemisistään, niin silloin
sen perusoikeuksia rajoittamalla nimenomaan autetaan sitä ihmistä.*

Tuloksissa ilmeni ammattieettinen pohdinta. Vastauksista nousi esille pohdintaa
siitä, että onko nuori sillä hetkellä oikeassa paikassa sijaishuollossa, jos nuori on
esimerkiksi huumeekoukussa tai itsetuhoinen ja onko oikeanlaisia paikkoja tarjolla
riittävästi. Lisäksi niihin pääsemisen vaikeus tuli vastauksista ilmi.

*jos joku tossa nyt huumepäissään riehuu tai on hirveen itsetuhoinen
tai jotain niin siihen on pakko niinku sitten puuttua rajoitustoimenpi-
teellä. Et se olis ihmisoikeutta että kaikilla olis oikeenlainen paikka
missä sais oikeenlaista apua*

*sitten tietysti miettiä että onko joku katkopaikka tai joku semmonen
sitten oikeempi paikka sillä hetkellä.*

*olis niitä erityisenhuolenpidon osastoja enemmän, niitä paikkoja
enemmän.*

ei oo päihdepaikkoja nuorille, ei ole tarpeeks erityisohjelmien jaksopaikkoja, ei oo tarpeeks mielenterveyden palveluja niin siinä näitä hoidetaan lastensuojelussa.

mun mielestä joku osoite puuttuu jollain tavalla, että se on niinku järjestelmällinen ongelma.

Ohjaajien haastatteluissa näkyi selvästi myös itsereflektio. Haastateltavien vastauksista kävi ilmi, että he pohtivat rajoitustoimenpiteiden käyttöä ja sitä, että onko se ollut oikea ratkaisu sillä hetkellä. Rajoitustoimenpiteiden käyttöä reflektotiin myös nuoren kannalta.

sitä mun omaa toimintaa reflektoin tosi voimakkaasti että kysyn itseltäni että oonks mä tehny oikein et se ehkä on se miten se ammatteettinen näkökulma löytyy.

Nuorikin, kun jälkeenpäin monesti aattelee noita asioita niin on ollu hyvin tyytyväinen ymmärtää sen että ei turhaan ole näitä käytetty.

7.3 Eettiset ristiriidat rajoitustoimenpiteissä

Tulosten mukaan haastateltavat eivät yhdistä rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja. Ristiriitoja ei ilmene, mikäli rajoitustoimenpiteet ovat oikealla tavalla toteutettu.

en yhdistä eettisiä ristiriitoja rajoitustoimenpiteisiin, jos ne on oikein tehtyjä.

ne on aina kuitenkin loppuun asti mietittyjä ja tarpeen mukaan tehtyjä ja äärimmäisissä tapauksissa tehtyjä ja aina se, että turvataan sen lapsen kasvu ja kehitys ja jos sen pystyy sillä perusteella niin eihän siinä oo sillon mitään ristiriitaa. Jos mää meen vaikka tarkistaa jonkun huoneen kun epäilen, että siellä on puukko tai huumeita ni sehän on sen lapsen etu, että mää teen sen rajoitustoimenpiteen kun tutkin hänen huoneen, näin mää sen nään, enkä mää nää siinä mitään ristiriitaa, painvastoin, se on eettisesti tosi oikein.

ne on niin äärimmäisissä tilanteissa käytettäviä juttuja, että mulla ei tuu eettistä ristiriitaa siinäkään, että joku on käymässä mun päälle tai jonkun toisen päälle, että häntä pidetään kiinni

Siitä huolimatta, että haastateltavat kertoivat, että he eivät yhdistä rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja, niin he toivat haastatteluissa esiin erilaisia eettisiä ristiriitoja. Nämä eettiset ristiriidat liittyivät rajoitustoimenpiteisiin käytännössä.

Jos mulla on vahva epäily, että nuorella on joku varastettu tavara huoneessa, niin en voi mennä sitä sieltä etsimään omin päin, jos mulla on epäily, että sillä on siellä sakset niin sitten minä voin mennä penkomaan sitä huonetta, että onko sillä teräasetta.

kuvitellaan että on sellanen tilanne että nuorella on niinku taustalla vaikka suonensisäistä käyttöä eli iv-käyttöä paljon, sillä on opiaatteja ja opioideja siä taustalla, sillä on ollu vaikka tosi voimakas alkoholin-käyttö sijoituksen aikana ja tavallaan niistä sellasella säntillisellä työllä on päästy pikku hiljaa eroon ja sinne jää vaan sit se, sanon vaan lainausmerkeissä se kannabis esimerkiksi, että siitä niinku sitten narahtelee henkilökatsastuksissa pikahuumeseulatesteillä niin taas ehkä kerran siinäkin niinku että tarvitseeko siitä kun se tilanne on kuitenkin menny jo paljon parempaan suuntaan tai siis hypoteettinen tilanne niin itseasiassa nuoren vointi on kohentunut se yleisesti se päihteidenkäyttö on paljon vähentynyt, mut siä on edelleen se kannabis, niin tuleeko siitä kannabiksesta rajata samalla tavalla kun on menneisyydessä rajattu siitä rankasta päihteidenkäytöstä, niin tommosia ristiriitoja niinku välillä tulee.

Sosiaalialalla ollaan usein tilanteissa, joissa ei ole oikeaa vastausta tai kaikki vaihtoehdot ovat huonoja. Haastateltavat toivat esille, että he joutuvat usein tilanteisiin, joissa heidän on valittava niin sanotusti pienin paha.

hullunkurinen tilanne, kun nuori esimerkiksi pääsee omin päin tuonne pusikkoon tupakoimaan, mikä taas on tässä kun ollaan kasvattajia, niin kyllä se niin hullulta tuntuu että mahdollistetaan siinä tilanteessa se tupakointi, mutta eihän sitä oikeesti oo täällä sallittu ja se saattaa nuorella olla taustalla vaikka suonensisäisten huumeiden käyttöön tai mitä tahansa niin se on nyt ihan pieni paha. Hyvin paljon näissä ympäristöissä tätä joudutaan puntaroimaan, mutta kyllä vaan täytyy puntaroida monesti sitä, että mikä on pienin paha.

se on semmonen ehkä ammattieettinen kysymys, että pienempi paha valita tietyllä tavalla kokonaiskuvaa katsoen

Hyöty sitten jotenkin menee sen haitan edelle.

7.4 Haastatteluissa muita esiin nousseita asioita

Haastatteluissa tuli ilmi, että haastateltavat eivät kaipaa lisää uusia rajoitustoimenpiteitä. Heidän mukaansa nykyiset rajoitustoimenpiteet ovat riittävät. Haastateltavien mukaan nykyisistä rajoitustoimenpiteistä ei ole valittamista. Nykyisiin rajoitustoimenpiteisiin haastateltavien mukaan kaivattaisiin hyvin pieniä muutoksia.

minun mielestä tällä hetkellä lain mukaiset rajoitustoimenpiteet on ihan riittävät.

ei välttämättä tarvita lisää uusia rajoitustoimenpiteitä, mutta ehkä se millä oikeudella niitä saadaan tehdä ja tämmösiä lakiin kirjattuja pilkun viilauksia niin niissä ehkä olis kehitettävää.

hyvä juttu, että kaikki on kirjattu laissa äärimmäisen tarkasti ja niitä noudatetaan, mutta ehkä ei lainsäätäjät aina pysty näkemään meidän näkökulmaa.

Luvaton poistuminen koettiin ongelmaksi ja hatkalaisten etsimiseen ja hakemiseen haastateltavat kaipaisivat muutosta. Haastateltavien mukaan hatkalaisia saattaisi olla vähemmän, mikäli heillä olisi oikeus ottaa kiinni, vaikka jonkun avustuksella. Vastauksista ilmenee, että luvattomasti poistuneen nuoren takaisin hakemiseen kaivattaisiin apua. Luvattoman poistumisen ennaltaehkäisyyn nähtiin keinona nuoren sitoutuminen.

poliisitkin on välillä ihmeissään, kun ne tuo tänne jonkun, että no mihinhän tää laitetaan no ei sitä voi täällä mihinkään, ei ihmistä voi lukita täällä mihinkään, ettei meillä oo mitään laillista ni sitten ne on ihan että hö no sittenhän se on tossa kohta taas, no niin. Mut tää ei oo mikään vankila et me ei voida lukita mihinkään et ovet on auki.

se on ihan vaan sitten miten saat sitoutettua tänne niin siitä kiinni sitten että jos on oikein sellanen ketä mitenkään ei sitoudu mihinkään niin se on sitten tuolla Helsingin kaduilla niin kauan kun lystää että eipä sille juuri mitään voi tehdä tällä hetkellä sen voi aina rajata tänne takasin ja sit se lähtee uudestaan.

Tuloksista ilmeni eettisiä ristiriitoja, jotka eivät suoranaisesti liity rajoitustoimenpiteisiin. Nämä ristiriidat liittyivät aiemmin julki tuotuun ongelmaan luvattomasti laitoksesta poistuneen nuoren hakemiseen.

nyt kun tuli ne lakimuutokset tosta hatkalaisten etsimisestä, että pitää olla vakituista henkilökuntaa joka sen nuoren löytää tai tuo takasin niin se on ehkä vähän haastavaa. Ensinnäkin se nuori tunnistaa ne vakituisen henkilökunnan porukat mikä toisaalta on ihan hieno asia, mutta hänhän juoksee sitten karkuun kun näkee ja poliisi ei sitten ehdi siihen paikalle ja sitten taas tullaan siihen jos on oikein hankala väkivaltainen nuori niin eihän sitä sitten saa sinne autoon ja muuta että tavallaan kun meillähän ei oo oikeutta ottaa kiinni muualla kun tässä alueella niin sitten se että niitä on tosi vaikee tuolta sitten jostain kaupungilta hakee kun ei niitä saa käytännössä takaisin kun sulla ei oo oikeutta ottaa kiinni ja poliisi ei ehdi

kun et sää saa koskeekaakaan vaikka oliskin sillai että saatais kuljetettua autoon siitä. Tuli sellanen muutos, että autossa saa pitää kiinni mut että kun ei se oikein auta kun se pitäis saada sinne autoon ensin.

Haastatteluissa nousi esille myös media ja lastensuojelulaitoksia koskevat uutiset. Tuloksista ilmeni, että rajoitustoimenpiteet voivat näyttäytyä ikävänä, jos ei alalta ole kokemusta. Haastatteluissa tuli ilmi, että kasvatustyö ja rajoitustoimenpiteet kuuluvat yhteen.

riittää että oot alalla töissä niin sillon oot syyllinen ihan kaikkiin vääryyksiin mitä on uutisoitu tältä alalta. Kyllä se on se auttamisen halu mikä pitää ihmisen tämmösessä työssä, kun se että sais pätee tai aiheuttaa tahallaan paha mieltä

semmonen mitä haluaisin tuua esille tässä tän alan työntekijän näkökulmasta niin just se, että juuri nämä media jutut ja tämmönen, jos ei alalta oo minkäänlaista kokemusta niin rajoitustoimenpiteet saattaa kuulostaa hyvin julmilta tai hyvinkin saattaa ihminen kyseenalaista niitä, mutta sitten kun käypi ite kattomassa täälä, että mitä tämä touhu oikeesti on ja näkee omin silmin ne perusteet, että miks niitä käytetään niin kyllä siinä saattaa vähän maailmankatsomus avartua ja näkemykset muuttuu

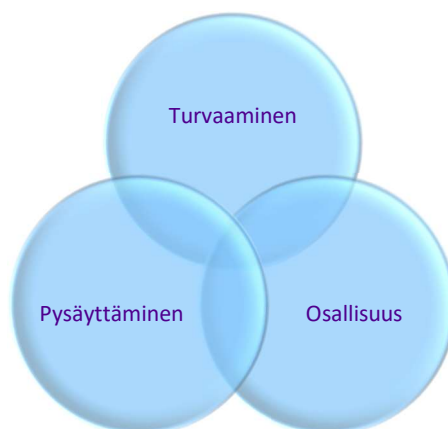
kasvatustyötä ei voi tehdä ilman rajoitustoimenpiteitä minun mielestäni mutta kasvatustyö ei missään tapauksessa saa olla rajoitustoimenpiteitä vaan se kasvatustyö tapahtuu niiden ympärillä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda lastensuojelun erityistason laitoksissa työskentelevien ohjaajien ääni kuuluviin. Lisäksi tarkoituksena oli kartoittaa ohjaajien näkemyksiä sijaishuollon rajoitustoimenpiteistä ammattietiikan näkökulmasta. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää miten ohjaajat arvioivat rajoitustoimenpiteitä eri näkökulmista ja yhdistävätkö he rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja.

Ensimmäinen tutkimuskysymys kartoitti ohjaajien näkemyksiä rajoitustoimenpiteistä nuoren kasvun näkökulmasta. Vastauksista kävi ilmi, että kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että rajoitustoimenpiteitä tarvitaan. Kaikille haastateltaville rajoitustoimenpiteet olivat tuttuja ja he toivat haastatteluissa ilmi, että rajoitustoimenpiteitä on useita erilaisia. Kuviossa 2 on esitetty haastatteluissa eniten esiin nousseet positiiviset asiat rajoitustoimenpiteistä, kun rajoitustoimenpiteitä ajatellaan nuoren kasvun tukemisen näkökulmasta. Vastausten mukaan rajoitustoimenpiteillä pystytään turvaamaan nuoren kasvua, kehitystä sekä kasvuympäristöä. Rajoitustoimenpiteillä turvataan myös muita laitoksessa asuvia. Rajoitustoimenpiteillä pystytään pysäyttämään nuoren käytös, joka heikentää nuoren kasvua tai kehitystä. Tällaista käytöstä voi olla runsas päihteiden käyttö tai rikoskierre. Vastaajat perustelivat rajoitustoimenpiteiden käytön sillä, että sen käyttäminen on välttämätöntä, jotta voidaan saavuttaa päämäärä. Useista vastauksista kävi ilmi, että päämäärällä tarkoitettiin nuorelle itselleen haitallista käyttäytymistä, joka oli pysäytettävä. Nuorilla on erilaiset lähtökohdat ja heidän yksilölliset tarpeensa eroavat toisistaan. Ammattilaisen on osattava toimia yksilöllisesti nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi. (Aaltonen ym. 2003, 17.) Vastauksista nousi esille, että rajoitustoimenpiteet lisäävät nuoren osallisuutta omiin asioihin ja opettavat nuorta hänen oikeuksistaan. Lastensuojelussa lapseen liittyvissä asioissa hänen näkökulmansa on huomioitava, hänen mielipiteensä on selvitettävä sekä häntä on informoitava häneen liittyvistä toimenpiteistä. Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen osallisuus. (Saastamoinen 2010, 65.) Tuloksissa esille nousseet rajoitustoimenpiteiden positiiviset asiat kasvun tukemisen näkökul-

masta on löydettävissä lastensuojelulaista. Rajoitustoimenpiteiden käytön tehtävänä on turvata lapsen oikeus välttämättömään huolenpitoon (Lastensuojelulaki 2007).

KUVIO 2. Rajoitustoimenpiteiden positiiviset asiat nuoren kasvun tukemisessa.

Tulokset toivat esille myös niitä asioita rajoitustoimenpiteistä, jotka eivät tue nuoren kasvua. Kaikissa vastauksissa nousi useasti esille, että rajoitustoimenpiteitä tulee käyttää oikein, eikä niitä saa milloinkaan käyttää rangaistuksena tai tehdä mielivaltaisesti. Mikäli näin toimittaisiin, ne eivät tukisi nuoren kasvua. Tuloksista ilmeni, että rajoitustoimenpiteet saattavat aiheuttaa nuorella ahdistusta, suuttumusta, aggressiota tai masennusta. Tästä voidaan päätellä, että vastaajilla on valmiudet ja osaamista tulkita sekä arvioida rajoitustoimenpiteiden käytön seurauksia monipuolisesti. Tuloksista tulee julki, että rajoitustoimenpiteet voivat olla tukematta nuoren kasvua, vaikka ne olisivat tehty oikein ja lain mukaisesti. Tällaisia tilanteita ovat ne, joissa nuori kertoo, että ei ole käyttänyt mitään päihteitä, mutta hänelle tehdään rajoitustoimenpiteenä henkilönkatsastus, koska ohjaajilla on suuri epäily siitä, että nuori on käyttänyt päihteitä. Silloin voidaan ottaa niin sanotusti seula. Jos seula on negatiivinen, kuten nuori itse aiemmin mainitsi, niin tämä luo epäluottamusta, koska nuori kokee, ettei ohjaaja uskonut häntä. Särkelä (2011, 27–36) kirjoittaa, että luottamuksellista työskentelysuhdetta ei voi pitää itsestään selvyytenä. Asiakkaat ovat usein kokeneet sen, että heidän luottamuksensa on petetty ja tästä syystä heidän on vaikeaa luoda luottamuksellisia suhteita. Luottamuksellisen suhteen rakentamiseen tarvitaan aikaa. Vastauksista ilmeni, että lastensuojelulaitosten kodinomainen arki kärsii rajoitustoimenpiteiden käytöstä. Lastensuojelulaitoksissa tulisi olla riittävät ja kodinomaiset yhteiset tilat

nuorille. Lisäksi tulee olla tarpeeksi tilaa yksityisyyteen. (Saastamoinen 2010, 92.) Tuloksista kävi ilmi, että haastateltavien mukaan kasvatuksellisten keinojen käyttäminen on välillä lähes mahdotonta ja silloin joudutaan asettamaan rajoitustoimenpide. Lisäksi nousi esille, että kasvatuksellisten keinojen vähyys saattaa aiheuttaa sen, että nuoret kokevat kasvatuksellisuuden rajoitustoimenpide päätöksinä. Rätty (2019, 577) kirjoittaa, että lastensuojelulaitoksissa sovitut säännöt tulisi tehdä yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Jos säännöt ovat lastenkin mielestä ymmärrettäviä sekä oikeudenmukaisia, niin ne voivat vähentää tarvetta käyttää rajoitustoimenpiteitä. Kuviossa 3 on esitetty rajoitustoimenpiteiden negatiiviset asiat nuoren kasvun tukemisen näkökulmasta.

KUVIO 3. Rajoitustoimenpiteiden negatiiviset asiat nuoren kasvun tukemisessä.

Tutkimustuloksista nousi keskeisesti esille se, että vastaajien arviot rajoitustoimenpiteistä ja niiden käytöstä perustuivat juuri niin, kuin laissa on määritelty. Kaikissa vastauksissa tuli ilmi, että rajoitustoimenpiteitä ei saa milloinkaan käyttää väärinperustein. Tuloksista ilmeni, että rajoitustoimenpiteitä tarvitaan. Tulosten perusteella voidaan linjata, että jokainen vastaaja on sisäistänyt rajoitustoimenpiteiden oikeaoppisen käytön omaan työhönsä ja ajatusmaailmaansa. Tulokset toivat esille sen, että rajoitustoimenpiteiden lain mukainen käyttö ei aina tue nuoren kasvua.

Toinen tutkimuskysymys käsitteli vastaajien arvioita kokemuksistaan ammattietiikan näkökulmasta. Ammatillisuuden yksi keskeinen osa on ammattieettiset periaatteet (Arki, arvot ja etiikka 2017, 7). Vastauksista nousi esiin, että ohjaajat pohjivat rajoitustoimenpiteiden käytön määrää onnistuneen työn mittarina. Mikäli rajoitustoimenpiteitä jouduttaisiin tekemään paljon, he pohtisivat sitä tekevätkö he muut asiat työssään parhaalla mahdollisella tavalla. Samalla esiin nousi se, että jos rajoitustoimenpiteitä käytetään paljon, niin onko nuori silloin sijoitettuna oikeaan paikkaan ja pystyvätkö he vastaamaan nuoren sen hetkisiin tarpeisiin. Lastensuojelun ja psykiatrian palveluiden välinen rajapinta ei ole selkeä. Lastensuojelulaitosten henkilökunnan sekä mielenterveystyön ammattilaisten yhteistyö olisikin todella tärkeää. (Timonen ym. 2017, 30.) Vastauksissa korostui nuoren itsemääräämisoikeus sekä sen kunnioittaminen. Lisäksi vastaajat toivat esiin sen, että rajoitustoimenpiteet ovat aina äärimmäisiä keinoja, joita käytetään aina viimeisenä vaihtoehtona. Tuloksista kävi ilmi, että rajoitustoimenpiteiden asettaminen ei ole koskaan ohjaajasta millään tavalla mielekäästä, mutta joskus ei ole muita vaihtoehtoja. Vastaajat kokivat hyvänä ja tärkeänä sen, että työnantajat ovat järjestäneet heille koulutuksia rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen. Vastauksissa korostui, että varsinkin kiinnipito on osattava toteuttaa oikein ja nuoren yksityisyyttä kunnioittaen. Vastausten perusteella se oli tärkeää haastateltavien ammattietiikalle.

Tuloksista selvisi, että ohjaajat eivät koe rajoitustoimenpiteiden sotivan heidän ammattietiikkaansa vastaan. Jos rajoitustoimenpiteitä käytettäisiin väärin perustein tai niitä käytettäisiin rangaistuksena, niin silloin ne sotisivat ohjaajien ammattietiikkaa vastaan. Tulokset tuovat esiin, että oikein käytettynä rajoitustoimenpiteillä ei rajoiteta ihmisoikeuksia. Vastaajat kokivat, että rajoitustoimenpiteillä puututaan enemmän ihmisen perusoikeuksiin. Yhdenvertaisuus sekä oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen kuuluvat ihmisen perusoikeuksiin. Perusoikeuksien rajoittamisen tulee aina perustua lakiin ja rajoittamisen on oltava välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Lastensuojelulaissa määritetyillä rajoitustoimenpiteillä voidaan rajoittaa perusoikeutta, kun rajoitustoimenpiteellä turvataan lapsen vahvempi perusoikeus eli oikeus ihmisarvoisen elämän velvoittavaan välttämättömään huolenpitoon. (Saastamoinen 2010, 151–152.) Tuloksista kävi ilmi, että ohjaajat olivat pohtineet rajoitustoimenpiteitä ammattieettisesti. Vastaukset toivat vahvasti esille sen, että

he pohtivat sitä, että onko kaikille nuorille tarjolla oikeanlaisia paikkoja ja onko niihin pääseminen riittävän helppoa. Tulosten mukaan se, että jokainen nuori pääsisi juuri sellaiseen paikkaan, jossa pystytään vastaamaan hänen tarpeisiinsa parhaalla mahdollisella tavalla, olisi ihmisoikeutta.

Tuloksista nousi esille vastaajien itsereflektio. He pohtivat ovatko he tehneet oikean ratkaisun, kun ovat asettaneet rajoitustoimenpiteen. Oikean ratkaisun pohdintaa perusteltiin myös sillä, että se on ammattieettinen näkökulma. Lisäksi vastaajat reflektoivat rajoitustoimenpiteiden käyttöä nuoren näkökulmasta. Vastaajat tiedostivat sen, että rajoitustoimenpiteiden käyttö saattaa nostaa nuorella esiin vanhoja traumoja. Tulokset toivat esille senkin näkökulman, että rajoitustoimenpiteen käytön jälkeen nuoren kanssa keskusteltaessa nousee esille se, että nuori on ollut tyytyväinen, että sitä on käytetty ja huomionnut sen, että rajoitustoimenpide ei ole käytetty turhaan. Lastensuojelussa ohjaajan on oltava nuorelle turvallinen aikuinen. Ohjaajan avulla nuorella tulisi olla mahdollisuus kasvuun edistävään sekä korjaaviin kokemuksiin. (Aaltonen ym. 2003, 389.)

Tutkimustuloksista kävi selville, että vastaajien kokemukset rajoitustoimenpiteistä ammattieettisesti ovat linjassa lastensuojelulaissa määriteltyihin säännöksiin. Vastaajat nostivat esille sen, että rajoitustoimenpiteiden määrä on heille yksi tapa arvioida onnistumistaan työssään. Saastamoinen (2010, 152) kirjoittaa, että lastensuojelussa tulisi pyrkiä siihen, että rajoitustoimenpiteitä käytettäisiin mahdollisimman vähän. Tuloksista voidaan todeta, että vastaajat kokevat tärkeänä itsemääräämisoikeuden ja sen kunnioittamisen. Rajoitustoimenpiteet ovat pystyttävä tekemään näitä arvostaen. Tulosten mukaan vastaajat pitivät tärkeänä sitä, että heitä on koulutettu rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen. Tutkimustulosten perusteella voidaan linjata, että rajoitustoimenpiteet eivät sodi vastaajien ammattietiikka vastaan, jos rajoitustoimenpiteitä ei käytetä lain vastaisesti. Tulosten mukaan rajoitustoimenpiteillä ei rajoiteta ihmisoikeuksia, vaan ihmisen perusoikeuksia. Lisäksi tuloksia kävi ilmi, että vastaajat pohtivat rajoitustoimenpiteitä ja niiden käyttämistä ammattieettisesti. He pohtivat niitä itsereflektion sekä nuoren näkökulmasta. Ammattilaisen on kyettävä pohtimaan millainen toiminta ja ratkaisu palvelee parhaiten aina sillä hetkellä olevassa tilanteessa. Tärkeää on tietoisesti pohtia oman toiminnan sekä ammatillisten ratkaisujen vaikutusta asiakkaisiin ja työyhteisöön. (Laitinen & Väyrynen 2011, 165.)

Kolmas tutkimuskysymys käsitteli, millaisia eettisiä ristiriitoja ohjaajat yhdistivät rajoitustoimenpiteisiin. Tulokset ovat ristiriidassa. Vastauksista nousi esille, että vastaajat eivät yhdistä rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja, mikäli rajoitustoimenpiteet ovat oikein tehtyjä. Jos rajoitustoimenpiteitä käytettäisiin väärin niin niihin yhdistetään eettisiä ristiriitoja. Eettiset kysymykset ovat osa sosiaalialaa. Ne sisältyvät tuen ja kontrollin ykseyteen sekä ammatillisen vallan käyttöön. (Metteri & Hotari 2011, 69.) Toisaalta tuloksissa on esitelty erilaisia eettisiä ristiriitoja, vaikka rajoitustoimenpiteitä käytetään oikein. Tuloksista kävi ilmi, että eettiset ristiriidat kohdistuivat rajoitustoimenpiteisiin käytännössä. Eettinen ristiriita liittyi siihen, että ohjaajalla on vahva epäily siitä, että nuoren huoneessa on varastettua tavaraa. Hänellä ei kuitenkaan ole oikeutta asettaa rajoitustoimenpidettä sen perusteella ja sen takia hän ei voi nuoren huonetta tarkastaa. Vaikka rajoitustoimenpide olisi perusteltua kasvatuksen näkökulmasta, ettei nuori esimerkiksi syyllisty rikokseen myymällä varastettua tavaraa. Toinen eettinen ristiriita johtui siitä, että nuoren päihteiden käyttöä on saatu vähennettyä paljon, mutta ei lopetettua kokonaan. Onko silloin syytä rajata siitä jäljellä olevasta päihteiden käytöstä samalla tavalla, kun aiemmin on rajattu todella rankasta päihteiden käytöstä.

Sosiaalialalla on yleistä sellaiset tilanteet, joissa ei ole oikeaa vastausta. Kaikki vaihtoehdot ovat huonoja, mutta niistä olisi valittava vähiten huono. Tuloksissa nousi esille, että vastaajat ovat usein sellaisen tilanteen edessä, joissa heidän on valittava pienin paha. Ammattietiikkaa ei ohjaa jokin tietty etiikan teoria, vaan sosiaalialalla siihen sisältyy eri etiikan teorioita. Pienimmän pahan valitseminen eli vähiten haittaa ja eniten positiivisia seurauksia tuottavan päätöksen voi perustella utilitarismilla eli seurausetiikalla. Utilitarismin perusajatus on se, että teko, joka tuottaa runsaimman mahdollisen hyödyn on eettisesti oikea. (Juujärvi ym. 2007, 156.) Tuloksista ilmeni, että hyödyn on mentävä haitan edelle.

Tutkimustuloksista nousi esille se, että oikein käytettynä rajoitustoimenpiteet eivät aiheuta eettisiä ristiriitoja. Tässä korostuu, että rajoitustoimenpiteitä on käytettävä oikein. Vastaajat ovat sisäistäneet lastensuojelulaissa määritetyt rajoitustoimenpiteiden käytön edellytykset. Lisäksi tuloksista ilmenee, että vastaajat luottelivat erilaisia eettisiä ristiriitoja. Tästä syystä tulokset ovat keskenään ristiriit-

dassa. Tulosten mukaan ristiriidat koskivat rajoitustoimenpiteiden käyttöä käytännön työssä. Tuloksista ilmenee, että rajoitustoimenpiteiden oikea käyttö aiheuttaa eettisiä ristiriitoja erilaisissa käyttötilanteissa.

Tutkimuskysymysten ulkopuolelta tutkimuksessa nousi esille, että vastaajat eivät kaipaa lisää uusia rajoitustoimenpiteitä. Sen sijaan ilmeni, että nykyisiin rajoitustoimenpiteisiin vastaajat kaipaisivat hieman muutoksia. Tulosten mukaan olevassa oleviin rajoitustoimenpiteisiin tarvittaisiin pieniä muutoksia siihen, millä oikeudella rajoitustoimenpiteitä saa tehdä. Lisäksi muutosta kaivattiin siihen, että lastensuojelulaissa olisi paremmin esillä lastensuojelulaitosten työntekijöiden näkökulma. Tulosten perusteella lastensuojelulaitoksesta luvattomasti poistuneen nuoren takaisin hakemiseen kaivattaisiin muutosta. Tämä muutos voisi edesauttaa siinä, että luvattomasti poistuneita nuoria olisi vähemmän kaduilla. Tuloksista ilmeni, että onnistunut työ nuoren sitouttamiseen laitokseen on paras keino ennaltaehkäistä luvatonta poistumista.

Tuloksista nousi esille eettisiä ristiriitaisuuksia, jotka eivät suoraan kohdistunut rajoitustoimenpiteisiin. Ristiriidaksi koettiin se, että laki velvoittaa hakemaan luvattomasti poistuneen nuoren takaisin, mutta keinot nuoren saamiseksi takaisin on vähäiset. Nuori pitäisi pystyä puhumalla suostuttelemaan kyytiin. Vastuu lapsen kuljettamisesta on vastaavalla sosiaalityöntekijällä sekä lapsen sijaishuolto-paikalla (Lastensuojelulaki 2007). Iso mahdollisuus on siihen, että nuori ei kuuntele, vaan lähtee juoksemaan karkuun, kun tunnistaa työntekijän, joka on häntä etsimässä. Tulosten mukaan tätä olisi syytä kehittää.

Tuloksissa nousi esille mediassa esillä olleet vääryydet lastensuojelulaitoksissa ja niiden leimaavaisuus kaikkia alalla työskenteleviä kohtaan. Vastauksien perusteella auttamisen halu on suurin syy työskennellä erityistason lastensuojelulaitoksessa. Tulosten mukaan vastaajat ymmärtävät, että rajoitustoimenpiteitä kyseenalaistetaan alan ulkopuolella, mutta he olivat valmiita kertomaan kokemuksistaan, jotta ymmärrys rajoitustoimenpiteitä kohtaan lisääntyisi, myös sosiaalialan ulkopuolella. Tuloksista ilmenee, että kasvatustyö ei saa olla rajoitustoimenpiteitä, mutta ne kuuluvat siihen.

9 POHDINTA

Rajoitustoimenpiteitä tarvitaan lastensuojelussa. Omalta osaltaan ne mahdollistavat nuoren turvaamisen, pysäyttämisen ja osallisuuden. Turvaaminen ja pysäyttäminen yhdistyvät suurimmaksi osaksi puuttumisella haitalliseen käytökseen muun muassa rikoskierteeseen, väkivaltaisuuteen, itsetuhoisuuteen tai päihteiden käyttöön. Interventiolla pyritään saamaan aikaan muutos asiakkaan tilanteessa (Raunio 2011, 125). Saastamoinen (2010, 66) kirjoittaa, että osallisuuteen kuuluu lapsen mukana olo hänen etunsa turvaamiseksi tehtävässä työssä. Hän voi olla sitä toteuttamassa, arvioimassa tai kehittämässä. Lastensuojelun erityistason laitoksissa kohdataan paljon nuoria, joiden käyttäytymiseen ohjaajien on puututtava. Julkinen vallankäyttö antaa ohjaajille mahdollisuuden puuttua haitalliseen käytökseen. Ilman rajoitustoimenpiteitä puuttumisen keinot olisivat vain kasvatuksellisia ja ne eivät yksinkertaisesti ole aina näin vaativassa työssä riittäviä. Rajoitustoimenpiteet ovat aina äärimmäisiä keinoja, joita käytetään aina viimeisenä vaihtoehtona. Ajoittain rajoitustoimenpiteiden käyttöä kritisoidaan julkisissa keskusteluissa, mutta samalla unohdetaan, että muita keinoja pysäyttämiseen tai turvaamiseen on vähän.

Rajoitustoimenpiteet voivat vaikuttaa myös negatiivisesti nuoren kasvuun. Se, että haastateltavat tiedostavat, että heillä käytössään oleva valta käyttää rajoitustoimenpiteitä aiheuttaa niin positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia kertoo siitä, että lastensuojelulaitoksissa työskentelee ohjaajia, jotka tekevät työtään eettisesti kestävästi. Ammattieettisistä periaatteista ei aina löydy vastausta ristiriitaisissa tilanteissa toimimiseen. Ne opastavat miettimään ammattilaisen velvollisuuksien ja asiakkaan oikeuksien suhdetta. Ihmissuhdetyön ongelmiin ei aina löydy suoraa vastausta lainsäädännöstä. (Arki, arvot ja etiikka 2017, 7.) Ammattilaisen tulee pystyä perustelemaan tekemänsä päätös itselleen ja asiakkaalle ammattieettisesti kestävällä tavalla. Onko päätöksen tekevä ohjaaja aina oikeassa vai valitsisiko toinen ohjaaja toisen tavan toimia? Aiheuttaako tämän kaltaiset päätökset eriarvoisuutta eri lastensuojelulaitoksissa asuville nuorille? Ammatillisuus koostuu koulutuksesta sekä kokemuksella hankitusta pätevyydestä. Näin ollen kokemus tuo ohjaajalle varmuutta siihen, että hän osaa tehdä oikean päätöksen. Aiemmassa Korkan (2019) pro gradu -tutkielmassa nousi esille samansuuntaisia

asioita, joissa ohjaajat haluaisivat auttaa ja tehdä nuoren hyväksi asioita, mutta se ei aina ole niin yksiselitteistä, mikä on oikea tapa toimia.

Työnantajien tarjoama koulutus rajoitustoimenpiteiden käyttöön on tärkeää sekä kannattavaa. Korkan (2019) pro gradu -tutkielmassa esiin nousi, että ohjaajat kokiivat pelkoa käyttää rajoitustoimenpiteitä. Samaa tulosta ei ilmene tässä tutkimuksessa. Tärkeää oli se, että kaikki rajoitustoimenpiteisiin osallistuvat osaavat toimia oikein. Jotta lastensuojelulaitoksissa voidaan tehdä hyvää työtä, on siitä vastuu myös työnantajalla. Ei ole kenenkään etu, että työntekijät kokisivat pelkoa käyttää rajoitustoimenpiteitä. Rajoitustoimenpiteitä tulisi käyttää vain nuoren auttamiseksi. Lastensuojelulakia uudistetaan ja yhtenä uudistuksena on tarkoitus tarkentaa henkilökunnan ammatillisia osaamisvaatimuksia sekä säätää portaittain tiukentuva henkilöstömitoitus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021). Positiivista on se, että henkilökunnan osaamiseen kiinnitetään huomiota, mutta ei voida unohtaa työnantajan vastuuta. Tarkoituksena on kuitenkin turvata lapsille oikeus mahdollisimman hyvään kasvu-ympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen.

Osaavaa ja taitavaa henkilökuntaa on jo nyt lastensuojelulaitoksissa. Tätä puolestaa se, että haastateltavat pohtivat sitä, että mikäli rajoitustoimenpiteitä joudutaan tekemään paljon, niin silloin on tarvetta pohtia, onko muu tehty työ onnistunut sekä onko nuori oikeassa paikassa, jos häneen joudutaan jatkuvasti kohdistamaan rajoitustoimenpiteitä. Lisäksi nostettiin esille se, että oikeanlaisia sijaishuoltopaikkoja ei ole saatavilla riittävästi. Tätä tukee lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportissa (2020) listatut haasteet lastensuojelun nykytilassa. Kyseisen raportin mukaan ei ole riittävästi saatavilla sijaishuoltopaikkoja, jotka pystyisivät vastaamaan nuoren sen hetkisiin ongelmiin. Palvelujärjestelmässä on kriittisiä ongelmia palveluiden saatavuudessa. Onko se nuoren edun mukaista, että hän on lastensuojelun hoidettavana, vaikka tarvitsisi apua akuuttiin päihdeongelmaan? Lastensuojelulain (2007) mukaan sijaishuoltopaikan valinnan on perustuttava lapsen etuun. Jos sellaista paikkaa ei ole saatavilla, jossa lapsi saa tarvitsemaansa hoitoa ja huolenpitoa, niin kuka ottaa siitä vastuun? On helppoa sanoa, että kaikille pitäisi olla sellainen paikka, joka vastaisi parhaiten tarpeisiin, mutta mistä sellaisia paikkoja saadaan riittävästi? Opinnäytetyö osoittautui tarpeelliseksi, koska tutkimuksen mukaan kaikille nuorille ei ole

saatavilla oikeanlaista nuoren edun mukaista paikkaa. Tuomalla esille tämän kaltaisen ongelman on tutkimus osaltaan rakenteellista sosiaalityötä.

Esille on nostettava ohjaajien eettisten ristiriitojen tulkinta. Tulosten perusteella ohjaajat eivät koe rajoitustoimenpiteiden käyttöön eettisiä ristiriitoja, mutta kuitenkin toivat niitä ilmi. Ovatko tutkimukseen osallistuneet ajatelleet eettisen ristiriidan tarpeeksi moniulotteisesti vai kohdistuuko eettinen ristiriita laissa säädettyyn ohjeeseen rajoitustoimenpiteen käytöstä? Yhteiskunnan arvot muuttuvat ja työntekijän on pohdittava omia asenteita ja arvoja. Eettisyys ei ole kaikille yksilöille sama asia. Työntekijä tuntee varmasti sisäistä eettistä ristiriitaa tilanteissa, joissa hän kokee, että ei pysty toimimaan niin, kuin kokisi nuoren edun kannalta olevan parhaaksi, vaikka toimiikin niin kuin laissa on säädetty. Tuntemus siitä, että yksilön uskomukset ja arvot ovat ristiriidassa yksilön toiminnan sekä luultavasti myös tulosten kanssa on moraalinen ja eettinen ahdinko. Työntekijän kokema moraalinen ja eettinen ahdinko ja stressi aiheuttaa eettistä kuormittumista. (Metteri & Hotari 2011, 70.) Rajoitustoimenpiteiden asettaminen voi vaikuttaa nuoren lisäksi myös työntekijään. Tämä tulisi huomioida sekä työntekijän että työnantajan.

Merkittävää oli se, että vastaajat eivät kaipaa lisää uusia rajoitustoimenpiteitä. Nykyisiin rajoitustoimenpiteisiin kaivattaisiin pieniä muutoksia. Tämä nousi esille myös aiemmin mainitussa Korkan (2019) pro gradu -tutkielmassa. Muutostoiveet liittyivät siihen, että laissa olisi näkyvillä myös lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten näkökulma. Parhaillaan käydään julkisesti keskustelua siitä, että rajoitustoimenpiteitä tulisi olla nykyistä enemmän. Tämä on täysin ristiriidassa opinnäytetyön tulosten kanssa. Kukaan vastaajista ei osannut nimetä yhtäkään uutta rajoitustoimenpidettä, jota työssään kaipaisi. Keskustelut lastensuojelun huonosta nykytilasta leimaavat koko alan työntekijät ja onkin ymmärrettävää, että rakentavia ja asiallisia keskusteluita ei saada median kautta aikaiseksi. Ammattilaisten, joilla on kokemusta lastensuojelun arjesta sekä rajoitustoimenpiteistä tulisi huomioida lakia uudistettaessa. Näin saataisiin poliittisen tahdon lisäksi myös tietoa päätöstentien tueksi. Kaikkien yhteinen päämäärä on kuitenkin toimia lapsen edun mukaisesti. Yhteiskunnallisesti olisi tärkeää, että rajoitustoimenpiteistä pystyttäisiin keskustelemaan asiallisesti ja samalla lisäämään tietoa niistä myös sosiaalialan ulkopuolelle.

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

Sosiaalialan tutkimuksen tulisi olla eettisesti kestävä, koska usein ne liittyvät ihmiselämään, sen haavoittuvuuteen sekä niiden ympäristöön. Tutkimuksen pitäisi olla tutkittaville ihmisille hyödyllistä sekä rakentavaa. Sosiaalityössä tai muissa ihmistieteissä ei ole absoluuttisia tietoarvoja. Tieto, jossa tulee näkyville kokevien tekijöiden ääni voi olla tutkimuseettisesti kestävä. Tutkijan on kunnioitettava tutkimukseen osallistuvia koko tutkimustyön ajan. (Rauhala & Virokannas 2011, 246–251.)

Opinnäytetyön tutkimussuunnitelman valmistuttua etsittiin halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Halukkaiden löydyttyä tehtiin opinnäytetyösopimus jokaisen yksikön kanssa. Lisäksi jokainen haastatteluun osallistunut allekirjoitti suostumuslomakkeen (liite 3), josta kävi ilmi, että henkilötietoja ei kerätä, eikä ketään voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Suostumuslomakkeessa mainittiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä siitä, että koko ajan on mahdollisuus kieltäytyä tai keskeyttää haastattelu. Tutkimuksen perustana on oltava ihmisarvon kunnioittaminen. Itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla mahdollisuus päättää haluavatko he olla osana tutkimusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 25.) Opinnäytetyössä on tarkasteltu lastensuojelun erityisyksiköissä työskentelevien ohjaajien näkemyksiä rajoitustoimenpiteistä. Julkista ajankohtaista keskustelua lastensuojelusta käydään lähes koko ajan. Tästä syystä anonymiteetin säilyminen tutkimuksessa on erityisen tärkeää.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole ehdotonta ohjetta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158). Koko opinnäytetyö prosessin ajan on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen sisältyy tutkimuksen toteuttaminen. Laadullisen tutkimuksen tutkija on luotettavuuden kriteeri. Luotettavuuden arviointiin sisältyvät tutkijan tekemät valinnat ja ratkaisut tutkimuksen aikana. Tästä syystä tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan koko tutkimus prosessiin kuuluvien teorian, analyysitavan, ryhmittelyn ja luokittelun, tutkimisen, tulokinnan, tuloksien ja johtopäätösten suhteessa. (Vilka 2021.) Opinnäytetyön tutkimuskysymysten asettelua ohjasivat ennakkokäsitys tarkasteltavasta ilmiöstä. Aiheen ajankohtaisuus vahvisti käsitystä tutkimuksen tärke-

destä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida useilla eri tavoilla. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tulosten toistettavuutta. Eli eri tutkijat päätyvät samaan tulokseen. Tarkka dokumentaatio hyödyttää tutkimuksen toistettavuutta. Tutkimuksen validius eli pätevyys tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoitus mitata. Reliaabelius ja validius yhdistetään usein kvantitatiiviseen tutkimukseen ja niitä pyritään välttämään laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuutta sekä pätevyyttä tulee arvioida, vaikka yllä mainittuja termejä ei käytettäisi. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa tutkijan täsmällinen kuvaus koko tutkimusprosessista. (Hirsjärvi ym. 2014, 231–232.) Teemahaastattelu testattiin tutkimuksen ulkopuolisella henkilöllä ennen sen toteuttamista ja siihen tehtiin tarvittavia muutoksia, kuten kysymysten asettelua ja sanamuotoja muokattiin. Vilka (2021) kirjoittaakin, että teemahaastattelussa koehaastattelun on hyvä tehdä, jotta voi varmistua kysymysten ymmärrettävyydestä. Tutkimustuloksissa oli silti ristiriitaisuutta. Haastateltavat vastasivat, etteivät yhdistä rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja, mutta silti toivat niitä ilmi haastatteluiden aikana. Haastateltavat ovat voineet ymmärtää eettiset ristiriidat eri tavalla haastattelun eri aikana. He painottivat sitä, että oikein tehtynä he eivät yhdistä rajoitustoimenpiteisiin eettisiä ristiriitoja. Epäjohdonmukaista oli se, että niitä kuitenkin nousi esille. Tutkimuksen luotettavuutta voi heikentää se, että kysymys on ensin ajateltu pintapuolisesti, mutta haastattelun aikana on syvennytty aiheeseen, jolloin se on nostanut esille uusia näkökantoja. Tulokseen vaikuttaa myös se, miten kukin haastateltava kokee eettisen ristiriidan. Haastattelut tehtiin jokaisen haastateltavan työpaikalla ja ne oli suunniteltu etukäteen niin, että ne pystyttiin toteuttamaan ilman häiriöitä, joten haastatteluja ei jouduttu keskeyttämään välillä, mikä olisi voinut osaltaan vaikuttaa tuloksiin. Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut parantaa se, että kaikkia osallistuneita olisi haastateltu myöhemmin uudelleen. Haastattelut litteroitiin ja ne muutettiin tekstimuotoon pian haastatteluiden jälkeen. Sen jälkeen kaikki nauhoitukset hävitettiin. Opinnäyte-työssä on esitetty aineisto, menetelmät sekä analyysi siten, että johtopäätökset olisivat lukijalle ymmärrettäviä. Tästä esimerkkinä on kuvattu päättelyn etene- mistä aineiston analyysi vaiheessa (taulukko 1).

Vilka (2021) mainitsee, että on tarkoituksenmukaista valita haastateltavaksi sellaisia, joilla on tutkittavasta asiasta kokemusta tai asiantuntemusta. Tutkimukseen valikoitiin haastateltavaksi erityistason lastensuojelulaitosten ohjaajia.

Haastatteluissa selvisi, että jokaisella osallistuneella oli kokemusta rajoitustoimenpiteistä.

9.2 Opinnäytetyön prosessi ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyöprosessi alkoi kesällä 2020 ja päättyi toukokuussa 2021. Prosessi oli pitkä ja siksi oli tärkeää, että aihe oli mielenkiintoinen, jotta sitä jaksoi työstää koko ajan. Samaan aikaan opinnäytetyöprosessin kanssa oli opinnot, harjoittelu ja töitä. Näiden yhteen sovittaminen tuotti haasteita. Aikataulutuksella oli tärkeä osa prosessia, vaikka se ei aina suunnitellusti toteutunut, mutta sillä varmistettiin opinnäytetyön valmistuminen ajallaan. Prosessin pituus vaati sietämään kesken­eräisyyttä.

Koronapandemia loi omat haasteensa opinnäytetyöprosessiin. Opinnäytetyötä oli kirjoitettava kotona, koska kirjastot olivat suljettuina. Materiaalin hankkimisessa oli haasteita, koska kirjoja ei päässyt selaamaan kirjastoon, vaan ne olivat varattava etukäteen ja noudettava. Tästä syystä aineiston hankkimisessa oli vaikeuksia, mutta aiemmat tutkimukset aiheesta ja niiden lähdeluettelot olivat tässä suureksi avuksi. Koronapandemiasta johtuen ohjaajan opettajan kanssa ei ollut mahdollista tavata kasvokkain, joka toi mukanaan lisää haastetta. Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan haastava ja vaativa, mutta mielenkiintoinen ja antoisa. Haastateltavilta saatu palaute mielenkiintoisesta aiheesta antoi lisää motivaatiota. Kiitos kaikille haastateltaville sekä yksiköille, joissa työskentelette, jotka mahdollistivat haastatteluiden tekemisen.

Tutkimustulosten mukaan ei kaivata lisää rajoitustoimenpiteitä, ainoastaan pieniä muutoksia niiden käyttöön. Tutkimuksesta nousi esiin ongelmia laitoksesta luvatta poistuneen hakemiseen. Lain mukaan nuorta on etsittävä ja pyrittävä saamaan nuori takaisin laitokseen. Tämä koettiin haastavaksi toteuttaa. Rajoitustoimenpidettä saa käyttää, kun nuorta kuljetetaan, mutta haasteeksi nousi nuoren saaminen autoon. Jatkotutkimuksella voisi yrittää löytää työntekijöiltä ideoita, toiveita ja ratkaisuja tähän ongelmaan. Hatkaaminen on paljon mediassa esillä ja se olisi varmasti ajankohtainen aihe jatkotutkimukselle.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2.uud. painos. Porvoo: WSOY.

Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3.uud. painos. Tampere: Vastapaino.

Anglin, J. 2004. Creating “Well-Functioning” Residential Care and Defining Its Place in a System of Care. *Child and Youth Care Forum* 33(3), 175–192.
<https://link-springer-com.libproxy.tuni.fi/content/pdf/10.1023/B%3ACAR.0000029689.70611.0f.pdf>

Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä. Luettu 22.3.2021. Verkkojulkaisu. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Arki, arvot ja etiikka 2017. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. Luettu 23.12.2020.
<https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2007. Persoona 2, kehityspsykologia. 5.uud. painos. Helsinki: Edita.

Enroos, R. 2016. Lapsen tulo julkiseen kotiin: Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa: Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. (toim.) Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 224–260.

Happonen, P. 2021. Tytöt tuovat lastenkotiin huumeita rintaliiveissä, pojat nivusissa” – lastensuojelun työntekijä vaatii parempia keinoja valvontaan. Luettu 6.4.2020. Verkkojulkaisu. <https://yle.fi/uutiset/3-11788572>

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 52–75.

Hiitola, J. & Heinonen, H. 2009. Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino. Luettu 2.4.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79959/f84ee235-d74a-4898-af24-deb260f3a806.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

- Hoffmann, D. 1996. Kasvatus ja moraalit. Teoksessa Pitkänen, P (toim.) Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Edita, 7–12.
- Hoikkala, S. 2015. Kiinnipito lastenkodissa. Pelastakaa lapset Ry:n julkaisusarja 23. Luettu 28.3.2021. Verkkojulkaisu. [Kiinnipito-lastenkodissa.pdf](#)
- Hotari, K., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 117–132.
- Häkkinen, P. 2000. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim). Ulos umpikujasta. Porvoo: WSOY, 94–121.
- Hämäläinen, J. 2011. Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–65.
- Hänninen, S. 2011. Epilogi: Vapauden ja kontrollin kaksoissidos. Teoksessa: Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 391–404.
- Jackson, S. & Martin, P. 1998. Surviving the care system: education and resilience. Journal of Adolescence 21, 569–583. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140197198901786>
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kirsi, K. 2020a. Koskelan henkirikoksen uhri oli lastensuojelun asiakas ja se toi esiin alan kipupisteet – asiantuntija: Hatkassa olevia nuoria ei välttämättä etsi kukaan. Luettu 6.4.2021. Verkkojulkaisu. <https://yle.fi/uutiset/3-11717894>
- Kirsi, K. 2020b. Alaikäiset syyllistyneet vakavaan väkivaltaan tänä syksynä poikkeuksellisen paljon – lastensuojeluun kaivataan lisää järeitä keinoja. Luettu 6.4.2021. Verkkojulkaisu. <https://yle.fi/uutiset/3-11627229>
- Korkka, M. 2019. Rajoitustoimet lapsen edun suojana. Tutkielma lastensuojelulaitoksen ohjaajien näkemyksistä lasten rajoittamista koskevissa kysymyksissä. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Laitinen, M. & Väyrynen, S. 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 163–187.
- Lapsen oikeuksien sopimus turvaa lasten ihmisoikeudet. N.d. Luettu 23.12.2020. Verkkojulkaisu. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/>

Lastensuojelu. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 23.12.2020.
<https://stm.fi/lastensuojelu>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun laatusuositus. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Luettu 2.4.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Lastensuojelun palvelujärjestelmä. 2021. Lastensuojelun käsikirja. Luettu 2.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Launis, V. 2010. Itsemääräämisoikeus ja paternalismi terveydenhuollossa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2010/47, 136–139. Luettu 6.5.2021.
[file:///C:/Users/johan/Downloads/2821-Kirjoi-tus%20\(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tiivis-telm%C3%A4t%20&%20asiasanat\)-11194-1-10-20110914%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/johan/Downloads/2821-Kirjoi-tus%20(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tiivis-telm%C3%A4t%20&%20asiasanat)-11194-1-10-20110914%20(3).pdf)

Metteri, A. & Hotari, K. 2011. Eettinen kuormittuminen ja toimintaympäristö nuorten palveluissa. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 67–92.

Nummenmaa, A. & Yli-Vakkuri, M. 1996. Oppilaanohjaus eettisinä suhteina ja periaatteina. Teoksessa Pitkänen, P (toim.) Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Edita, 131–140.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Pihlaja, P. 2000. Työntekijä ja lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta: Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? 2. painos. Porvoo: WSOY, 135–153.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. Luettu 19.4.2021. Vaatii käyttöoikeuden.
<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523456167>

Raitakari, S. & Juhila, K. 2011. Moraalinen järjestys ja aikuisuuden odotukset ammatillisessa vuorovaikutuksessa: esimerkkinä mielenterveyskuntoutus. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 189–214.

Rajoitukset sijaishuollossa. 2020. Lastensuojelun käsikirja. Luettu 23.12.2020.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa>

Rauhala, P. & Virokannas, E. 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.

Raunio, K. 2011. Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa: Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–138.

Räikkä, J. 1995. Etiikka ja ammattietiikka. Teoksessa Räikkä, J., Kotkavirta, J. & Sajama, S. Hyvä ammattilainen: Johdatus ammattietikkaan. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 7–26.

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. 4.uud. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy. Luettu 7.1.2021. Vaatii käyttöoikeuden.
[https://shop-edita-fi.libproxy.tuni.fi/digikirja/37-7594-0#10\(20\)Sijaishuolto\(20\)koskevat\(20\)yleiset\(20\)s\(e4\)\(e4\)nn\(f6\)kset:10.2\(20\)Sijaishuoltopai\(20\)kan\(20\)valinta\(20\)\(\(50\(20\)\(a7\)\):10.2.1\(20\)Yleist\(e4\)\(20\)sijaishuoltopai\(20\)kan\(20\)valinnasta](https://shop-edita-fi.libproxy.tuni.fi/digikirja/37-7594-0#10(20)Sijaishuolto(20)koskevat(20)yleiset(20)s(e4)(e4)nn(f6)kset:10.2(20)Sijaishuoltopai(20)kan(20)valinta(20)((50(20)(a7)):10.2.1(20)Yleist(e4)(20)sijaishuoltopai(20)kan(20)valinnasta)

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen oikeus hyvään ja perusoikeuksia kunnioittavaan sijaishuoltoon lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari.

Saastamoinen, K. 2018. Lapsi sijaishuollossa – Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sijaishuolto. 2020. Lastensuojelun käsikirja. Luettu 23.12.2020.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Sijaishuollon muodot. 2020. Lastensuojelun käsikirja. Luettu 23.12.2020.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot>

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2016. Pulassa lapsen kanssa. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lastensuojelun laatusuositus päivitetty – uutena asiana laatukriteerit sijaishuoltoon ja valvontaan. Luettu 2.4.2021.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/lastensuojelun-laatusuositus-paivitetty-uutena-asiana-laatukriteerit-sijaishuoltoon-ja-valvontaan>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Lastensuojelulain muutosehdotukset lausunnolla. Luettu 31.5.2021. <https://stm.fi/-/lastensuojelulain-muutosehdotukset-lausunnolla>

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Luettu 4.4.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf

Särkelä, A. 2011. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. 2. painos. Tampere: Vastapaino. Luettu 26.4.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-096-7>

Tarkkinen, H. & Forsberg, H. 2013. Lastensuojelun rajoitustoimenpiteet asiakirjojen valossa. Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013):6. Luettu 7.4.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116036/tarkkinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Lastensuojelu 2019: Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Tilastoraportti 28/2020. Luettu 2.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print. Luettu 2.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_nettila%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tupakkalaki 29.6.2016/549.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5.uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Luettu 4.4.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523701731>

Ylikännö, M. 2018. Lyhyt katsaus lastensuojelun historiaan. Teoksessa Pätäri, T., Ylikännö, M., Virtanen, P., Rousu, S. & Kurttila, T. (toim.) Tahto tehdä toisin: uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

TAMPERE 24.9.2020

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni siitä, miten rajoitustoimenpiteet tukevat käytöshäiriöisen nuoren kasvua sijaishuollossa ohjaajien kokemana. Tutkimuksen avulla saadaan ohjaajien kokemuksia esille siitä, miten he kokevat rajoitustoimenpiteiden tukevan käytöshäiriöisen nuoren kasvua, kun aihetta lähestytään ammatitieteen näkökulmasta.

Opinnäytetyö toteutuu teemahaastattelulla, jonka teemat toimitan haastateltaville etukäteen. Haastattelut teen anonymisti. Sekä haastattelijan nimi, että yrityksen nimi jäävät opinnäytetyöstä pois. Toivon tämän helpottavan teemahaastatteluun osallistumista ja vastausten luotettavuutta.

Tiedustelin, että olisiko Teillä halukkuutta osallistua opinnäytetyöni tutkimukseen? Haastattelun sisällön käsittelen luottamuksellisesti. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseus-julkaisuarkistossa.

Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Mielelläni kuulisin Teistä, jos olisitte halukkaita lähtemään yhteistyökumppaniksi.

Kiitos ajastanne ja hyvää syksyä!

Ystävällisin terveisin,

Johanna Laamanen

040-xxxxxxx

johanna.laamanen@tuni.fi

Liite 2. Teemahaastattelupohja

TAUSTA

- Kauanko työskennellyt ohjaajana?
- Ikä?
- Ammatti?

KOKEMUKSET RAJOITUSTOIMENPITEISTÄ, NUOREN KASVUN TUKEMISEN NÄKÖKULMA

- Rajoitustoimenpiteiden hyödyt ja haitat?
- Miten mielestäsi rajoitukset tukevat sijoitetun nuoren kasvua?
- Milloin rajoitustoimenpiteet eivät tue sijoitetun nuoren kasvua?
- Miten rajoitustoimenpiteet vaikuttavat mielestäsi kasvatukseen, yhteisöön, nuoriin ja työntekijöihin, vanhempiin jne
- Onko rajoitustoimenpiteitä helppoa käyttää?
- Tarvitaanko rajoitustoimenpiteitä? Tarvittaisiinko jotakin lisää?

RAJOITUSTOIMENPITEIDEN KEHITTÄMINEN

- Miten kehittäisit rajoitustoimenpiteitä?
- Minkä nämä muutostoiveet mahdollistaisivat nykyistä paremmin?
- Kaipaisitko rajoitustoimenpiteisiin jotakin muutosta? Millaista?
- Kaipaisitko rajoitustoimenpiteiden käyttöön lisäkoulutusta, jos niin mitä/millaista?

RISTIRIIDAT SOSIAALIALAN AMMATTILAISEN TULISI AINA PUOLUSTAA IHMISOIKEUKSIA JA AMMATTIEETTINEN NÄKÖKULMA

- Sotivatko rajoitustoimenpiteet omaa ammattietiikkaa vastaan? Miten?
- Millaisia eettisiä ristiriitoja yhdistät rajoitustoimenpiteisiin?
- Miten perustelet itsellesi eettiset ristiriidat rajoitustoimenpiteiden tilanteissa/niiden jälkeen?
- Miten ohjaajat kokevat rajoitustoimenpiteet ammattietiikan kautta?
- Miten arvioit kokemuksiasi ammattietiikan näkökulmasta?
- Rajoitustoimenpiteet vs ihmisoikeudet, miten arvioit näitä ammattietiikan kautta?

Liite 3. Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Opinnäytetyö. Miten rajoitustoimenpiteet tukevat käytöshäiriöisen nuoren kasvua sijaishuollossa ohjaajien kokemana. (työnimi, saattaa muuttua)

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olen saanut tiedot tutkimuksesta ja sen tavoitteista, haastattelun käytännön toteutuksesta ja haastattelussa käsiteltävistä aiheista. Minulle on annettu mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta.

Olen saanut tiedot henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa. Minulle on luvattu, että henkilötietojani ei kerätä, ei myöskään epäsuoria tunnisteita, joista minut voitaisiin tunnistaa. Opinnäytetyössä ei mainita haastateltavien eikä heidän työpaikkansa nimeä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus syytä ilmoittamatta.

Annan suostumukseni tutkimukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

Nimenselvennys

Nimenselvennys

johanna.laamanen@tuni.fi

Puh. 040-xxxxxxx